

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrébten egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj július—decemberig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postal uton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujságkiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Vajda Péter.

(1808—1846.)

Újabb időben, mióta az irodalmat nemcsak felsőbb hivatásnak, hanem sokan kenyérkeresetnek nézik, a jobbknál is, mindinkább ritka eset, hogy az író magán egyénisége a műveiben nyilatkozó szellemmel öszhangzásban legyen, sőt a kettő közt gyakran egyenes ellentétet vehetni észre. — Mintha az irodalmi működés csak fölvett szerep volna, mellynek pontos eljátszása mellett a közönségnek a színpalak közé pillantani nem áll jogában. Se részben többnyire egyedül azon írók tesznek kivételt, a kik csiszolatlan vagy ferde egyéniségüket egész mívoltában az irodalom terére is átvizik, — mikor aztán az öszhangban megint semmi köszönet nincsen. Felvéve pedig, hogy az irodalomnak (valamint a művészet minden egyéb ágának) célja a társadalmat kormányzó természeti igazság és erkölcsi rend magyarázatában rejlik, tehát az író feladata ezen igazságnak kiszolgáltatása : mint szerezhetne magának s vele a nyelven hordott igéknek hitelt másképen az író, ha csak azok követésében önmaga is jó példával nem megy előre?!

E szempont jogosít fel azon követelésre, hogy a kik a nemzet szellemi életének kalauzolásához magukban erőt, kitartást és lelkesedést érzvén, a választottak sorába lépni elég önbizalommal bírtak : e hely méltóságát a polgári és társasélet minden viszonya között, magán jellemök épségében és tisztaságában is szilárdul megtartani törekedjenek, minélfogva egyéni tekintélyök a közös ügyre és nyilvános működésükre is vizsgálhatván, befolyásukat támogatassa, minék szüksége az élet és irodalom érintkezési pontjainál mutatkozik leginkább. Ez volt az, mi Kazinczynk nehéz munkájának olyan nehéz időben, midőn többek közt a műveltséget a nemzeti nyelvtől külön, sőt annak épen ellenében képzelték, a siker koronáját biztosította, s a mi az idegenül tekintett magnak a kerges földben foganatot szerzett, és az irodalmat kölcsönös becsülés gyé-

mánt-lánca által összefűzött szövettséggé emelte; ez vonta Kőlcsey homloka fölé azt a diessugárt, mellynek soha ki nem alvó szent lángjához áldozni jár minden nagyratörő ifju kebel, mig csak a haza- és emberszeretet drága szavának köztünk értelme lesz. — Illy szempontból kell felvennünk és méltányolnunk Vajda Pétert is, kinek minden betűje egy szeretni és gondolkodni tudó emelkedett léleknek s nemes és nyílt kebelnek volt hü visszatükrözése.

Született Vajda Péter Veszprém-vármegyében, Ványolán, 1808. január 20-kán, szegény de lelkes jó szülőktől, kiknek oldalánál tanulását is kezdte. Gymnasiumot Sopronban és Győrben végezvén, mint a természetnek gyermekségétől folyvást hő imádója, orvosi pályára készülendő, Pestre költözött, hol önfentartását illetőleg, pusztán saját erejére volt szorulva s szükségeit magántanításból pótolgatta, de szegény állapotában az orvosi szigorlatok költségeit sem bírván, más kedvetlen körülmény hozzájárultával is, az egyetemből kénytelen volt kilépni. Ezentul magát teljesen az irodalom különböző ágainak szentelte, s mindegyikben egyenlő hivatást, alapos készületet s lelkiismeretes buzgalmat fejtett ki. Egykép jártas volt a természet titkaiban és a napkeleti regék varázsvilágában, s neve rövid időn a legtiszteltebb és kedveltebbek sorába tartozott. Első költészeti kísérletei a „Koszoru“-ban s „Hasznos mulatságok“-ban láttak volt világot; most egyik akkori tevékeny kiadó, a Pestről Lipcsébe költözött Wigand Ottó meghívására, a Lipcsében

VAJDA PÉTER.

megjelent „Garasos tár“-t szerkesztette, melly kolozsvári ref. tanár Nagy Ferenc „Mentor“-jával együtt a népies irodalom felé az első, jól indított lépést tette. Időközben Bajza „Athenaeum“-ának is szorgalmas dolgozótársa volt. — Onnan 1835-ben Németországot, Hollandot, Anglia egy részét bentazván, újra hazatért, s ámbár kitünő tehetsége nagyobb részét olcsó napszámos-munkára volt

kénytelen vesztegetni: irodalmunkat több rendbeli tudományos és költői munkával gazdagította, (ezek közt az akkori legolvasottabb regények egyikével „*Tarcsai Bendé*“-vel, 3 kötet); úgy hogy ebbeli érdemei tekintetéből 1837-ben a magyar Tudós Társaság — három évvel azután 1840-ben a Kisfaludy-társaság is, tagjává választotta. Ekkorról való hazaszerte ismert és kedvelt „*Dalhon*“ a (4 füzet, 1839—40), mellyben gazdag költői erének s ragyogó képzelmenek megkapó bizonyosságaival találkozunk. — Buzgó és tevékeny tagja s 1843-ig első titkára volt a magyar természettudományi társulatnak, mellynek létrehozásában is nem kevés része volt. 1842-ben a pesti ágostai vallású középtanodában ideiglenes tanárságot vállalt; innen következő évben a szarvasi gymnasium bölcséleti tanszékére hívták, hol a tanintézet egyik disze s éltető lelke volt, s nemes hatásával erkölcsi és nemzeti irányban legtöbbet tett az iskola jóhírnevének emelésére. Felolvasásait a város és vidék értelmisége is szorgalmasan látogatta s örömmel és lelkesedéssel hallgatta. Itt halt meg, szép pályájának fele utján, erőteljes férfi korában, 1846. február 6-kán, alig 36-ik évében, rövid betegség után. Halála előtt kevéssel nyert jutalmat a Kisfaludy-társaságtól, „*Vegyes hásság*“ című velős politikai satyrája.

Tántorithatlan jelleme a legtisztább és őszintébb kedélyvel volt párosulva. Az oktalan vagy csuszó-mászó világ bohóságait majmolni: nem feküdt természetében. Gyűlölte a piperét, került mindent, a mi kül-bel egyéniségének bármi tekintetben korlátozására szolgált; különbségei közé tartozott, hogy nyakravalót, keztyűt, magas kalapot nem hordozott, a hajlongást, küszöbkoptatást nem gyakorolta; „*jó napot*“ köszönt „*alá-szolgája*“ helyett. Az ő sirkövére írta Petőfi, hogy:

... sokkal inkább hajtá le fejét a
Szabad szegénység kőszikláira
Semmint a függés bársony-pamlagára.

A nyarat Pesten laktában a budai hegyeken, azok éltető növényzetével társalogva szokta tölteni; ezért, a budai hegyneveknek 1846-ban, Döbrentei Gábor indítványára történt magyarosítása alkalmával a szép Zugliget egyik kitünő ormát az ő emlékére, *Vajda-bércnek* nevezték el.

Testalkatára nézve inkább kis termetű, szikár, de izmos, olajszin barna arcú férfi volt, napsütötte arcczal és kezekkel, göndör hajfürtökkel, lelkes homlokkal és szemekkel. Kedélye örökké derült és nyugott. Mert szigorú anyagi körülményei, viszontagságos élete sem tudták megzavarni lelki csendjét, s rendithetlen becsületen, jó szíven s mérsékelt életmódból származó ép testi egészségen alapult megelégedését.

Hátrahagyott, töredékekkel kiegészített összes munkáit özvegye megbizásából Vahot Imre rendezte sajtó alá.

Vajda emlékezete iránt táplált kegyeletes tiszteletüknek a bécsi cs. k. iparműtanoda magyar növendékei pár év előtt azáltal igyekeztek maradandó bizonyítványát nyújtani, hogy köz költségen márványba vésett mellszobrát készítették, melly jelenleg a szarvasi iskola tantermében van felállítva. Örizzük meg a dicsőült honfi és költő nemes képét — ápoljuk emlékét a mocsoktalan jellemű, becsületes embernek.

Z—y K—ly.

Népdalok.

I.

Mondják nekem, mondják nekem régen:
Van elég lyány, mint csillag az égen.
Vegyek társat közülök magamnak,
Hisz az évek gyorsan elsuhanak.

Tudom én azt, tudom én azt régen:
Van elég lyány, mint csillag az égen.
De közülök minnek vennék társat?
Van nekem rég társam — a bubánat!

II.

Hideg őszszél nincsen virág az ágon,
Nincs öröme lelkeknék e világon.
Hideg őszszél elszáll a vig madárka,
Kedvem is elrepült messze határra!

Hideg őszszél hull a zápor, nyög a szél,
Hejh nem nyög az szomorubban szívemnél.
Gerliczeként sirva nyögök . . . mi haszna, —
Hideg az ég, nem hajt semmi pánszra!

III.

Nem marad a nap az égen
Szüntelen gyász köntösében.
Leveti azt nem sokára,
S aranyosat vesz magára!

Hát örökké csak én járnék,
Oly sötéten mint az árnyék? . . .
Rám derül még valahára
Az örömnék fényugára!

IV.

Ejh hajh, félre bubánat . . .
Kancsót vágok utánad;
Vagy a világ csufjára
Befojtlak a pohárba!

Véremet már régóta
Szivod, mint a piócza.
Félre tőlem, ha mondom,
Mig boszum rád nem ontom!

Losonczy.

More patrio.

Regényes kóborlások JÓKAI MÓRTÓL.

(Folytatás.)

Abrudbányai lelkes barátaink másnap Vidráig elkísértek bennünket. Topánfalváig szekéren mentünk, ott meg kelle állapodnunk, hogy az utánunk jövő vezetőket bevárjuk.

Ez tehát az oláh vidék hirhedett középpontja, a hol oláh intelligencia és birtokosság lakik. A mig szekereinknél ácsorogtunk, lejön hozzánk egy oláh nemes ur s szives unszolással kényszerit bennünket házába betérni. Tágas salonjába lépve, a legelső, a mi meglep bennünket — a *harmincznégy magyar író arczképe*. Az oláh ur ott igen szivesen megvendégelt bennünket s mi valóban nem bántuk meg, hogy Topánfalván időztünk.

Innen ezután haladéktalanul siettünk a regényes vidrai vizeséhez.

Vidráról tudnunk kell annyit, hogy ez olyan falu, a mibe délután két órakor megérkezve, négyig mindig befelé mentünk, másnap reggel hetedfélkor kiindultunk belőle, tizenegyig mindig kifelé mentünk, s csak akkor értük el a végét. Egyegy házcsoport, mérföldnyi távolságban van a másiktól, s azt rendszeren egy atyafiaság lakja; hét külön temploma van a falunak, mert ha egybe kellene minden lakosnak járni, a szélsők szombaton indulhatnának el a vasárnapi predikációra s hétfőn érnének róla haza.

Itt egy patak mellett láttuk üldögelni Janku Ábrahámot. Valami csárda volt ott, az előtt ült; faközöld kalapja szemére lehuzva, zilált haja, barnult arcját segített még szomorubbá tenni. Ott ült senkire sem ügyelve. Valaki kérdezte tőle, hogy nem jön-e fel a sógorához a vizesés mellé. Nem fogadta el a kérdést. Nem akar ő most senkivel beszélni; ő vele sem törődik senki. A mióta ő szegény emberré lett és kopottan jár, azóta nem nagyon becsülik. Ha valami jót lehet még felőle hallani, az a megmenekült magyaroktól jön, kik többben emlékeznek rá, hogy őket nagy veszélyből szabadította meg, a mikor saját sorsosai többször rá is löttek. A szivekbe látó Isten ítél és kegyelmez; ember ne szóljon ehhez. Mi hagyjuk bezöldülni szépen a szomorú évek sirját; s felejtjük el a tényeket, de tartsuk meg belőlük a tanulságot.

Nem fogok politizálni, de a mit láttam, a miről meggyőződtem, azt elmondanom emberbaráti kötelesség.

Az oláh nép közszellemében nem ellensége semmiféle szomszédjának, legkevésbé a magyarnak; az oláh köznép engedelmes, munkás, kevéssel megelégedő, könnyen barátkozó; a mi rossz, a mi félelmes benne: az a közmivelttség elhanyagolása. Statistikai adatokkal fogok bizonyítani. Zarándmegyének ez előtt tíz évvel megjelent statistikájában, a mit maga Zarándmegye egykori főispánja dolgozott ki, ilyen hivatalos adatok olvashatók: „nehány elemi tanodán kívül nagyobb tanoda e megyében nincs, azok közül is csak hat áll több év óta, Nagyhalma gyon egy magyar és egy oláh, Körös-Bányán egy katolikus és egy reformatus, mind kettő magyar, Brádon szinte egy magyar, végre Bojczán egy kamarai tanoda, mellyben ez ottani bányászok és más lakosok kedvéért németül tanítanak. Tehát még a hat iskola közül is csak egy az oláh; és a mellett van ennek a megyének *ötvenegy eser* román ajku lakosa! Ennyi népre jut az összeírás szerint 17 (!) iskolamester, (ennek csak fele oláh), hanem van azután száz öt korcsmáros. Tanult 1846-ban a téli félévben hat tanoda padjain összesen 305 fiu és leány, s találtatott az összeírásakor írni, olvasni tudó ember 1540 magyar és németajku lakosság közt 559; és 51,323 oláhajku között 503 (!). A ki ebből sem érti, hogy mi a baj? annak nem tudom, hol kezdjem a magyarozást?

Százezer abécze és katechismus kell ennek a népnek, meg egy

pár száz becsületes iskolamester, nem pedig politikai vezérezikkek és pártszónokok, és akkor lesz belőle derék, becsületes életrevaló nép, melly minden szomszédjával barátságos egyetértésben fog megférni.

A vidrai határban találtuk azt a nevezetes csigadombot, melly egészen özönvízkori csigák kővévált torlatából támadt. A halom körülbelül akkora, mint a Sashegy Budán. Szereszélylyel a leggyönyörűbb példányait találtuk a különváltan heverő ösvilági csigáknak, egy-két fontos példányokban. Az oláhok egész sziklahasá bokat vágnak ki a hegyből, házaik oszlopzataul, és határköveknek, s mikor az ilyen tömör sziklakat simára faragják, az egymást érő mindenféle alaku és tekervényű csigák: a réteges stromaporák, a kacskaringós buccinum arcultatumok, pleurotomariák, exogirák stb. úgy tűnnek rajtuk elő, mint valami gyönyörűen kirakott mozaik.

Tovább haladva találjuk Vidra második természeti nevezetességét: a ritka szép vizesét. Az Aranyosba ömlő hegyi patak, a mint a hegyekről alá jön, egy szép árnyékos völgy felett egyszerre tizenöt ölnyi magasból omlik alá; mire leér, már nem víz, hanem porrátört pára, mellyben a nap örök szivárványt képez (tudniillik a mig rásüt). Fenn a magasban és alant sötétzöld fenyők közül nyilik ki a vizomlás képe, mellynél szebb látványt tájfestő nem kívánhat magának. Sajnálom, hogy a rajzok, miket ez érdekes helyekről felvettem, még nem készülhettek el s azokat csak esztendőre fogom a Vasárnapi Ujságban közölhetni.

E patak vízének (tudom biz én a nevét, de olyan aesthetikátlan, hogy jobbnak találok elhallgatni) az a sajátsága is van, hogy minden behullott tárgyat rövid idő alatt kővé változtat; láttam friss fagalyakat, miket a szél nem rég hajthatott bele, az ágak és levelek, a meddig a vízbe értek, már szép fehér mészkővé voltak válva, a többi megmaradt növényi alkatrészeknek. Persze, hogy nem ittunk ebből a vízből, nehogy a jó tepertős pogácsát is kővé találja bennünk változtatni.

E vizesés fölött van egy szűk odú, mellyből távolról is hallható zugás tör elő, ha pedig jó mélyen belemegy az ember, olyan örlést, harsogást hall benne, mintha az ó-budai hajógyár minden gépe idejött volna vendégszerepelni. Ezt a barlangot legelőbb tisztelt barátunk Török Gábor fedezte fel: az ittlakók maguk sem tudnak fölöle semmit.

A vizomlás szikláját darázkőnek hívják; a számtalan apró lyuk rajta eléggé indokolja a hasonlatot.

E regényes vizomlás tövében áll Janku nagybátyjának háza; nemes Pópe János családi telepe; a hol éjszakára elmaradtunk.

Mielőtt rajzban közölhetném ez érdekes telepet, leirom annak külsejét-belsejét, melly nagyon különbözik a másutt látott ronda oláh lakoktól.

Az itteni épületek mind emeletre vannak készítve: a földszin képezi a pinczét, s ez rendszeren kőből van építve; az emelet fából van s az szolgál lakásul; ha pincze nincs alatta, akkor csak kőszlopokon áll, úgy hogy keresztül lehet látni a ház alatt. — A házak oldalai kívül-belül olly simára vannak gyalulva, eresztékeik olly finomul egymásba róva, mintha a legszebb asztalosmunka volna az egész; semmi sártapasztás, semmi mohhaltömés nem segít az épületet szélmentessé tenni: ollyan az, mint egy csinos katulya, magas zsindeyes födelével, sok oszlopu tornácaival, rácsos lépcsőzetével s szép tarkára körülfestett ablakaival.

Illyenszerű ház áll ott öt-hat egy csoportban. A három kitünőbb a családfők lakása, mert az öreg Onucz (János) valahány gyermekét kiházasítja, mindeniknek házat épít a magáé mellé, s ott élnek együtt, és mégis különválva; az apróbb házak a cselédség és háziállatok tanyái, raktárak stb.

Belseje is sajátságos ez oláh birtokos nemes lakának. Legkitünőbb sajátsága a feltűnő tisztaság. Kemény fapadozata tündöklő simára csiszolva, akár egy nagyvárosi uri lakban, oldalain cifrára faragott rácsozatu polcz fut körül, divatos és ódon tárgyakkal, talakkal, néhol egy sor czin-edénynyel megrakva; a hány tányér, annyi fényes czin-kanál mellette; közönkint egy-egy cifra, széles, piros eszközökkel kivarrt oláh törülköző, a háziasszony saját fonása, szövése, a mik ollyanná tüntetik fel a lak belsejét, mint egy zászlókkal fölékesített sátor. A szögletben áll egy fehér fából mesterségesen faragott hosszú szekrény, olly alaku, mint az álló faliorák, az a család archivuma.

A szoba mellett van a konyha; annak a kandallója a tüzhely,

mig mázos cserép oldala a szobát tartja melegen. Hogy ez a melegség itt mennyire elkel? azt meg lehet itélni abból, hogy erre a házra október elejétől kezdve karácsonig a nap soha sem süt; mint-hogy az előtte fekvő hegyek ormain felül nem emelkedik.

(Folytatás következik.)

A Sárret régiségei.)

VII. A püspök-ladányi ref. egyház.

A p.-ladányi ref. egyház egyike a legrégebbeknek Magyarországon, historiai igazsággal lehet ezt állítani földesuri viszonyából, mellyszerint a ref. hitű birneves Rákóczyak birtoka volt, s valószínű, hogy ama debreczeni konfessio 1562-ben P.-Ladányban is hamar hű követőkre talált.

Kétségsbe vonhatlan adatok bizonyítják, hogy a 17. század első felében, ennek szinte kezdetén, itt már virágzó ref. egyház volt; ugyanis: az uri szent-vacsorához tartozó szent edények között szemlélhető egy régi fedeles ón-kanna, mellyet abban az időben élt két kegyes hívő „Isten dicsőségére adta a p.-ladányi ref. egyháznak 1666;“ neveik a kanna talapján maig is olvashatók.

Ezt azonban megelőzi, idejére nézve, I. Rákóczy Györgytől nyert, s maig is tornyában függő kellemes hangzású közép harangja, mellyet ugyan-csak vallási szempontból adott a ladányi ref. egyháznak az említett fejedelem. — E harang mintegy öt mázsás, belső részén régi és nehéz olvasású öntött betűk láthatók, mellyek három nevet tartalmaznak évszám nélkül.

Érdekes olvasmányt nyújt e harang fatumaira nézve *Mindszenti György* p.-ladányi ref. predikátor jegyzete 1749-ből, ki hiteles adatok nyomán többek között így ír:

„Három hites emberek, egyik 92 éves, másik 71, harmadik 79, jólélekkel vallják, és ifju korukban is számtalanul hallották az akkori öreg emberektől, hogy ezen nagy harangot, ezen helységnek akkori földesura néhai fejedelem Rákóczy György elő felsége, midőn ezen határba gulyát kezdett szerezni, adta ezen p.-ladányi ref. szt. ekkleziának, összeválogatott egyszerű, és termetű 30 szemök tehenekért; e harangot a nagy rácz háboruban (II. Rákóczy Fer. felindulásakor 1709 táján) féltvén a lakosok, levették a haranglábról, s a Nagy-Erbe, a nagy sűrű kórba eldugták, de ott is az ellenség reá találván, szekerre tévén Aradra vivé.

„Abban az időben ns. Baranyai uréknak nagy ösmeretségök lévén tek. nemzt. és vitéző Komáromy György urnál, ki ns. sz. királyi Debreczen városának főbirája, és tek. nemes Bihar vmegye viceispánja volt, ezen titulált ur Baranyai István urnak instantiájára, nméltásu gróf és commendirozó generális Pálffy János ur elő excellentiájától parancsolatot vett a harangnak kiadása felől Tököly generálishoz, Aradra; azon parancsolattal mentek el két eskütt emberek — az egyik, ki a rácz nyelvet jól értette Tököly generálishoz, de akkor összekáromolván embereinket üresen bocsátotta. — Ujra ismét erős parancsolatot adott generális és Excellentiája Tökölyhöz, mellylyel együtt sárga csizmakat, és karmasin csujtárt vittek ajándékba, de Tököly azonban ezeket embereinknek fejéikhez verte, és addig a harangot eldugták a dudva közé, egy jégverembe, és valamely rácz legényke sugta meg, hogy ott légyen, e parancsolatot pedig el nem hallgathatván, kínálták embereinket más kisebb harangokkal, de a mi embereink csak a mi nagy harangunkat kívánták, el is hozták ezuttal Aradról.

„Azon háboruban égették fel templomunkat a ráczok.“ — Ezek tiszt. Mindszenti Györgynek szavai.

E viszontagság előtt azonban szomorú sorsa lehetett a p.-ladányi ekkleziának ama török pusztításakor is, midőn IV. Mohamed nagyvezére Musztafa, 1650-ben a Hajdúvárosok semmivételére indult, ki is a Berettyón Ujfalunál átkelven, Derecskét, Kobát, Konyárt felgyújtotta, úgy hogy Debreczenben, hol akkor II. Rákóczy György is jelen volt, 12 helységnek tüze látszott meg, (I. *Budai Essaiás Hist. II. köt. 269. l., Szalay László m. t. 24-ik könyv 29. l.*), hogy ezen romboló tűzvész P.-Ladány is, mint említett Koba tőszomszédja el nem kerülhetett — bizonyos adat hiányában is hihető s valószínű, hogy ama 12 helység lángjai közt P.-Ladánynak hamvasztó tüze is szemlélhető vala. — Mint folytak le később a p.-ladányi egyház napjai, arról bizonyos adatok nincsenek, de az egyházi életnek, és építkezésnek némi mozgalmi mutatkozott 1771-ben is, mert ama rácz háboruban felégett, de kijavított templomhoz két czintermet épített a ref. egyház, felséges Mária Terézia királynő engedelméből, ezekután az edictum-tolerantiale tágosabb kedvezményeitől, s vallásos buzgóságuktól indította a p.-ladányiak szűk templomuk bővítéséhez és fatornyuk kőtoronynyá alakításához láttak, és e szent elhatározásukat 1781 bejelentették, de ezuttal célt nem érthettek; — a magas kívánalmaknak — mellyszerint költségvetésük pénzalapra legyen fektetve, ne természetnyekre — megfelelni akaró hívek ujra költségvetéshez láttak, s az előbbi öszveghez — kegyes segélyezés is járulván hozzá — tetemes mennyiség állítottatott ki; de fájdalom, ügyekezettük ezuttal is hajótörést szenvedett, mert 1783 márt. 31. azon nem várt intézmény adatott tudtára a hívőknek, miszerint templomukat ugyan bővíthetik, de tornyot a templomtól elkülönítve csak fából építhetnek, — e szomorú hányattatás; és akadályoztatás közben nem maradtatott el az egyesek részéről méltatlan bánásmód sem; ugyanis a hívők 1776 felsőbb engedély folytán egy temetkező helyet nyertek, de a mellyet az ott lakó kamarai tiszt erőszakosan elvett tőlök, azért, hogy oda kápolnát építsen, és midőn alapját té-

*) Lásd a V. U. 12., 18., 25., 26., 32., 43. számaib.

tetné le, sok egész és fél koporsót senyvedt holttestekkel hányatott ki; kérdezte pedig, hogy miért, és ki felhatalmazásból teszi ezt? azt felelte: *Mea auctoritate!* Azonban a p.-ladányiak ez embertelen tett miatt folyamodván Váradra a főtiszthez — a goromba tiszt rendre utasított.

II. Leopold uralkodása alatt, a szabad vallásgyakorlat óhajtott korában szabadabb mozgalmi tért nyert az egyházi élet, és ekkor ébredt fel a p.-ladányiakban is azon gondolat: miszerint szűk és a népességhez képest kicsiny templomuk helyett — „*melly sok száz esztendővel ember emlékezetén felül épített volt gothus formában, és sok pusztítások, felégetések után is mind végig megmaradt volt*“ — nagyobbakat építsenek. — Hozzáfogtak tehát a ma is diszesen fennálló és a mai kor igényeinek is megfelelő templom építéséhez 1793-ban és néhány év alatt felépítették.

Nem maradtak el egyes jóltevők sem adakozásaikkal, ugyanis: ns. B. P. és ns. K. J. az urvacsorához két nagy ezüst poharat — melly gyönyörű mű — adtak, az egyik 44, a másik 48 latot nyom. — Megemlítendő még egy ezüst tányér, mellyről a megszenteltetett kenyér osztatik ki, ennek anyaga ezüst kehely formában találtatott, és csinos virágos metszéssel tányérrá alakítottatott.

Papp Zsigmond.

A debreczeni tűzoltó deákok.

(Képmagyarázatul.)

Ki ne hallotta volna hírét a bátorlelkű debreczeni „machinisták“-nak? ezen a szükség által teremtett s idők folytán mindinkább kifejtett s tökélyesült eredeti intézménynek? ki ne beszélne nagy Debreczen városában tisztelettel az elem pusztító hatalmával vakmerő ügyességgel harczolni tudó tűzoltó deákok tetteiről, kik hős elődeik nyomán mai napig a veszélylyel fenyegetett polgárok vagyonaik megmentésében találják fel dicsőségüket!

Nézzétek a képet, milly önfeledő lelkesedéssel siet a fiatal, tetszomjas sereg a füst gomolyokba borult küzdőtér felé, milly betanult rendben és fegyelemben foglalja el mind-egyik kiszabott helyét, a reá-bizott eszközzel és tárgy körül! milly öntudatos komolysággal várja az a vezénylő alak a gép tetején a cselekvés percét, körözve a kötelességüket szintolly szigoruan értő önkényesek soraitól — mintha legalább is egy 24 fontost kísérenének az élet-halál harczterére, pedig mind-össze is egy ártatlan — *vizipuska*, a várva várt „machina“ az, mellyet a civisek öröme és megmentésére előre mozdítanak.

Debreczen városa, hol a tüzelem egy szikrája a nádas-tetők rengeteg sorait száraz azeles időben vég elhamvadással teheti semmivé, rég időtől fogva érzi védő erejét a lelkes társulatnak, mellyet a város nemes tanácsa már a mult században buzgó pártolással igyekezett a polgárság biztos nyugalma megnyerni. A hires debreczeni kollegium deáksága részint e vágyak engedve, de különösen az ifjui szivekben nem alvó emberbaráti részvét, becsületérzés és tettvágytól lelkesítve eleitől fogva lankadhatlan erővel és kitartással sietett segíteni, s a vagyonaik pusztulásán síró embertársak könyeit letörölni.

Midőn Debreczen városának 1802. június 11. napján a nagy templom-s kollegiummal együtt szinte fele porrá égett, e szerencsétlen napon a tűzoltó társaság jegyzőkönyve is hamvában enyészett el, s csak ez idő után látjuk az újabb jegyzőkönyv lapjain a társulat életét s tevékenységét évről évre híven bejegyeztenni. Nem szükség mondanunk, hogy idők folytán érdemeinek lajstroma hossza szaporodott. A jegyzőkönyv lapjain nem egy, később magas

és fényes állásra emelkedett s jelenben is élő egyházi s világi férfiu tisztességekkel találkozunk, kik a társaságnak mint egykori lelkes elnökei s tagjai vannak feljegyezve. Alapszabályai szerint a társaság jelenben egy a professzorok közül választott felügyelő elnök vezetése mellett, egy esküttelnök, al-elnök, négy telnök, egy jegyző s pénztárnok alatt, a nagy- és kisbotosok, fejszések, lámpáshordók, vízészek osztályából áll s összesen 50 — 60 válogatott izmos ifjat számlál soraiban. Mikor azután vész idején szerte ágazó kötelekkel felszerszámozott kised machinájok (gép-vizipuska) elé állanak: nincs por és sár, melly utjokat állaná. Ha a sár oly nagy, hogy machinájoknak majd fele belé temetkezik (a mi Debreczenben nem volt ritkaság): ők ettől sem rettennek vissza; a négykereket vállaikra emelik s csak ott teszik talpára a gépet, hol az ut gyors haladásra ismét alkalmas; mégis illy küzdelmek s fáradoalmak mellett is, ritkán történik, hogy a városi vizipuskák ér-

kezésben megelőznék a deákokét. Minden tűznél először is e kérdést hallani Debreczenben: Vajjon itt vannak-e már a deákok? . . . s ha ezek még nem érkeztek meg, csüggedve gondol mindenki veritékkel szerzett vagyonaik elpusztulására, — de látva távolról a riadó zajjal bátran előtörtetőket s látva a sár-vagy por-barnította alakok eleven csoportját a veszély legreménytelőbb színhelyére tódulni, a kétség távozni kezd, minden szorongó kebel bátorságot nyer s önkénytelenül hulló örömkönyvek üdvözik mindenfelől a fiatal bátor csapat megjelenését. — Az oltásnál irántok oly lelkesedés nyilvánul, hogy a polgárság vedrével nem is szeret máshova vizet hordani, mint leginkább csak az életre halálra küzdő deákok machinájába, de van is azután látszatja, mert hol ezek dolgoznak, ott egyszersmind végeznek is.

Térkimelés tekintetéből elhallgatjuk itt az egyes tagoknak, mint a nagy- és kisbotosok, fejszések s más vitézek külön betanult remekelő fogásait, elhallgatjuk mindenre kiható éber figyelmüket, elég legyen annyit mondani, hogy ők az „egri nevet“ a debreczeni tűzvédek krónikájában régen kiérdemelték.

Hasznos szolgálatukért a város s polgárság részéről ritkán marad el a köszönet, s pénz- vagy borcseszes küldeményekkel gyakran tiszteltetik meg. A bort erejük nevelésére s szívök vidámitására fordítják, de pénzöknek nagyobb részét a szenvedők és szerencsétlenek javára áldozzák. Illyen a romlatlan fiatal-ság: bátor, vidám és nemeslelkű! Mindig is az maradjon.

Végül megemlítjük, hogy a debreczeni tűzoltó deákság menetét feltűntető természetű rajzot, ottani főiskolai rajztanár Kallós Kálmán ur szivességéből és műve után közöljük.

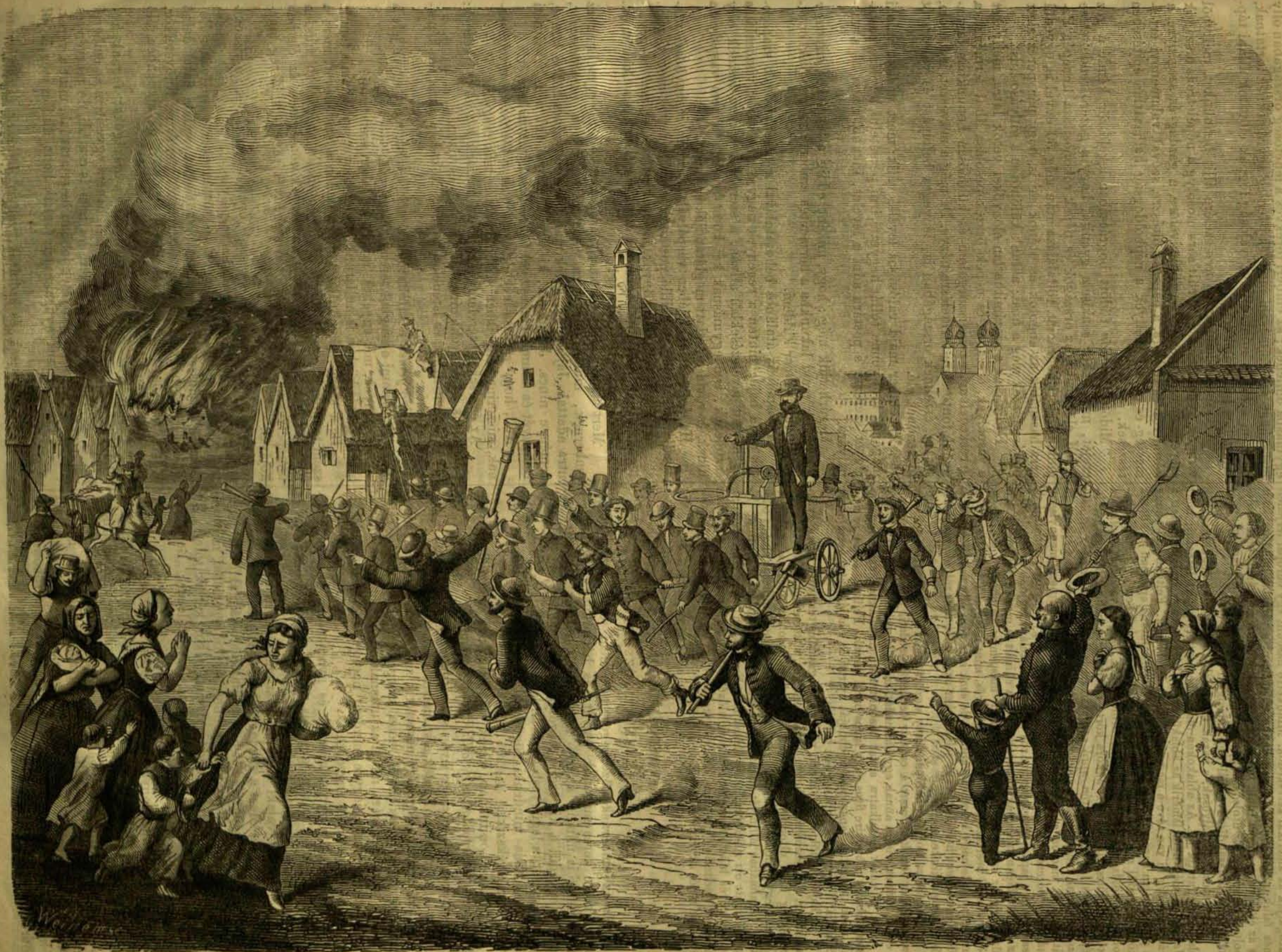
Japáni kép: Simodai nő és leánya.

Néhány szó Japánról.

China és a közelében fekvő Japánország, megnyílt az európai kereskedelem előtt. E tény nemcsak a kereskedelem, de még az emberi mivélődés történetében is nevezetes pontot képez. Az európai mivélődésnek s polgárisodásnak ut tárult e két, eddig elzárkózott országba s viszont az ott honos mivéltség jótéteményei kiáradhatnak mi reánk is; mert bár e két ország a szellemi téren tetemesen hátrább áll az európaiaknál; de anyagilag, az ipar sok ágában tulatesznek azokon.

E két ország közül Japán még Chinánál is ismeretlenebb előttünk; érdekes lesz azért onnét néha egy-egy töredék-képet felmutatni.

Hokotade város Japánban egy 3000 láb magas hegy lábánál fekszik. Simoda hasonlag egy hegy tövével terül el. Mindkettő kikötő város s igen

A DEBRECZENI TÚZOLTÓ DEÁKOK.

látogatják az amerikai kereskedők. Mindkettő hasonlít egy európai terjedelmes faluhoz. Kikötőjétől nagy fakapun át juthatni a városba, hol legelőször is az ebek nagy száma tűnik fel az európai szemének. Van számos kereskedőbolt és templom. Ez utolsók nagy fényben pompáznak, gazdag faragványokkal s aranyozással díszítve, bálványszobrokkal körülveve.

Az utcák szabályosak, a házak mind fából építve s a legkülönzesebb alakokat tüntetik föl. Az ablakokon olajjal beeresztett papirt láthatni; mert Japánban még nem ismerik az ablaküveget. Tüzeset vagy szélvihar alatt a város mindig ki van téve a megsemmisülés veszélyének. Feltűnő az is, hogy a piacon sem baromfit, sem húsárust nem látni; miután Japánban az állatok közül egyedül a halat eszik, ezt aztán nagy mennyiségben kaphatni is, hasonlólag a zöldséget és gyümölcsöt. Minden ház mögött van kert, melyben szép gyümölcs, többek közt akkora körte terem, mint nálunk a nagy kerekrépa. Apró lovat s szintén apró szarvasmarhát is láthatni itt, ez utolsót azonban csak teherhordásra s szántásra használják; juhot, kecskét épen nem láthatni. A piacon a gyümölcs-, zöldség- és halon kívül nagy mennyiségű mázos és porcelánru van kiskarva. Esekben itt nagy fényűzést láthatni és csakugyan a japáni porcelán, mázos edény és aczélaru legjobb és legolcsóbb az egész világon; nemcsak az európai, de a chinait is messze fölülmulja. Kitiűnő még az esőköpeny is, mely nem más, mint bambusból készült és növényolajjal beeresztett papir. E papir erős, mint a legjobb kartony. A faragványok is nagy keletben vannak; de ezek már nem olly művésziek; közönségesen szent helyeket, vagy jeleneteket az életből ábrázolnak, meglehetősen ügyetlen kivitelben.

Nevezetes, hogy az európai arany s ezüst pénzt itt csak értékének egy harmadában veszik el; mert a császár ezeket beszédeti, japán pénzzé vereti s ebből fizetteti vissza annak egy harmadát, mit a kereskedő beadott.

A japániak testalkatra sokat hasonlítanak a chinaiakhoz, csak hogy alacsonyabbak s többnyire fitos vagy lapos orral bírnak. Fejüket sem úgy nyirik, mint amazok. A japán csak fejebujját nyireti le, s haját hátul összefonva, fölhatja, hogy vele a kopasz részt befedje.

A hajadon nők szép fehérek, pirosak, magasak és természetük teljes, gyakran kövér. Az asszonyok feketére festik fogaikat, s kecséiket különféle mesterkéltég által eltorzítják. Öltözetük sokban hasonlít a chinai nőkéhez. Rajunk egy simodai nőt és leányát mutatja. A férjnek, mihelyt alapos okot talál, hatalmában áll nejét azonnal haza küldeni, vagy házából kitiltani. És épen e miatt ott ritkábbak az elválások mint Európában; mert a nő előttünk ismeretlen és hihetetlen ragaszkodással, előzékenységgel és nálunk példátlan hűséggel viseltetik férje iránt. Különös szokás, hogy az államhivatalnok, alárendeltje nejét akár mikor magához veheti.

A vaspályákról.

Elmefuttatás ASZALAY JÓZSEFTŐL.

Ha az embernek közönséges uton nem jól megyen dolga, megszökésre keres magának pályát; és bármi nagy legyen is a pálya, még is mindig a kup- vagy kugli-játékhoz hasonlít, hol minden egyedül a kis szerencsegolyó futásától függ; az ügyetlen néha kilenczet, a legügyesb gyakran lyukat hajit!

Ennekutána mindenki rögzös pályáról minden áron vaspályára jutni törekszik.

Utazásra honunkban, kinek magának lova nem volt, hajdan úgy nevezett *rosponot* vagy *dilissáncsot* használt.

A *rosponot* ló-gőzerőre levén számítva, *percussio*-val járt, még mielőtt löfegyverekre kezdék alkalmazni a *percussiot*.

A *dilissáncs* pedig azért neveztetik szorgalom-kocsinak, mivel nem akarván *csigázu* lovát, néha szorgalommal utánzá a csiga menetét; vagy tán azért, mivel az utasnak, ki haszonnal kívánván utazni, szorgalommal jegye mindent naplójába, erre neki elégséges, sőt fölösleges időt engedett.

Ezt követék a gyorsparasztok és gyorskocsik. Minden gyorsan, minden sietve; miként a nők is nyolcz oldalú leveleik végére közönségesen ezt jegyzik: „*sietee*.”

Az előtt, ha valaki Európát haszonnal akará beutazni, két évre volt szüksége. Most a gazdag, kiképzés végett fiát vaspályára küldi beutazni Európát és két hónap alatt valóssággal be is járja. Ez utjában az ifju alkalmasint többet fogván *képszélni*, mintsem *képszélni*, úgy lehet, hogy midőn visszatértekor kérdik tőle: „Mit látott ön különösen Hollandiában?” tán azt felelendi: „Bocsánat, épen Hollandiát biz én elaludtam.”

Vaspályák által enyészik a nemzetek kölcsönös gyűlölete, elapad a drágaság, az éhség forrása, kisebbedik a munka hiánya miatti átok, tágul a tudományok és ipar-szorgalom mezeje, kincsei s keresményei közbirtokká válnak, a tapasztalás határai a végtelenségig terjednek, legcsekélyebb és legszegényebb előtt is megnyitják a műhelyeket, az aknákat, műtermeket, gyárakat, kikötőket és hajó-műhelyeket; az ildények egyformábbakká, a rokonszenvek szilárdabbakká, a termelő s emésztő erők pedig folyókká lesznek és

egymásba ömlenek; az emberi törekvés a lehetőség országában olly birtokokat fog fölfedezni, mellyek jelenleg agrémeknek tartatnak, de nem sokára, mint jóltevő valóság fognak előttünk állani tápláló teljes Isis-emplökkel.

A vaspálya-hálózat új *aera* szélére állit bennünket, mellyből virágok, gyümölcsök és derült sors mosolyg a népéletre és országok szerencsésjére, a nemes- és földmivelőre, a gazdag- és szegényre, a kézműves- és tudósra, a pap- és költészre, szóval, valamennyi értelmesség- és erőre, mellyek a népboldogság halhatatlan építésében részesek.

Midőn *Papinián* földött bográcában legelőször kémlé a gőz erejét, még akkor senkisék gyanítá, hogy a gőzerő rendeltetése leend, előkészíteni az országok és népek rokonosítása ünnepét. *Papinián* földött bográcát, földtalálása után még 30 évvel is, egyedül arra használák az angolok és utánok mi is, hogy pár perc alatt puhára főzzék meg a húst; nálunk különösen a gulyásoshúst.

Eddig csak a kiszámithatlan előnyöket vetők latra, mellyeket a vaspályák, országok és népek összekapcsolása által termenek a kereskedelem-, az iparszorgalom- és különösen honunkban legnagyobb fontosságú termelésre nézve. De még a művészet, irodalom, sőt az érzelmeik országában is, lényeges befolyást és változatot idézendnek elé.

Az ember majd valóságos levélle válik; mert mielőtt valaki magának időt venne tollát hegyezni, írni, pecsételni, levelére postajegyet szerezeni s postára adni a levelet, inkább maga ül a vaspályára.

Megérhetjük még: hogy, miként eddig a leveleket, szintugy küldendik majd lakunkba a bérmentes embert; meg fogjuk őt olvasni, vagy *retour* küldeni.

A vaspályák általános behozatalával a regényirónak szaporodik majd baja; miután a regények nagyrészt elválás, viszontlátás és hosszú levelezésekből állván, a szerelmesek nem lesznek olly esztelenek, írni egymásnak két kötet levelet, hanem vaspályára ülnek, és rövid idő alatt meglátandják egymást.

Ha *Lafontaine* idejében vaspályák léteznek, regényhősei utazásaiknál legalább félmillió postabért kimélandettek meg tisztán.

Az elválásnál sirt könyvek, mellyek *választó-víznek* is nevezhetők, a vaspályák által egészen haszonvehetlenekké válnak majd. Milly roppant veszteség!

Mert a könyvek és a remény azon két költőfillér, mellyek az embernek, midőn odahagyni kénytelenítették a paradicsomot, utra adattak. Jaj annak, kinek már fele uton nincs többé könyve, reménye nincs. Jaj annak, ki egy könnyel föl nem frissitheti reményét és semmi reménnyel föl nem szárihatja könyvét!

Kell, hogy a rózsa-levelek és az ember többször sujtoltassanak, miszerint könyeikben állandóul föntartsák magukat.

Az érzések a szerelem-országában hozzánk két uton érkeznek: sohajtások- és könyekben; tehát szárazon és vizen.

Ha férfi sirhat, ez istenek ajándoka. Nőknél a sirás ész-képesség, ügyesség.

Sőt siró *geniek* is találtatnak a nők között, mert egyik jele a *genienek*: semmi anyagból teremteni tárgyát.

A könyvek, mik egyebek, mint a fájdalom szemtanui?

Nevetés közben is hullatunk ugyan könyvet; ezek hamis tanuk.

De a szem azért hullat könyvet, midőn a szív nevet, mert a szem tovább lát, mint a szív, és látja, miként az életben minden nagy örömet fájdalom követ; miként közönségesen az életben ünnepélyes nagy diszmenet után szegény kéregető is biczeg mankójával.

Az emberi könyvek fele része, s épen a legszebbek: a viszontlátás könyvei el fognak száradni a vaspályán.

Néha megfoghatlan dolgok is történnek a vaspályán: *Pozsonynál*! a hosszant tartó sötét alagut előtt, valaki fiatal delnő ajakán lencse nagyságu fekete flastromkát vön észre. Kijövetelkor, a kis fekete flastrom előbbi helyéről eltűnván, az átellenben ülő uracs ajkán lön látható!

A vaspályák nemcsak városokat és országokat fognak közelebb érintkezésbe hozni egymással, hanem egyesíteni az embereket is, és fenni új kötelekeket, ha nem is családi, de részvényes kötelekeket; és a részvényesek jobban összetartanak, mint a vérek.

A részvényesek nyugalmasan fognak honn ülni és még is jól járni.

A részvényesek és szótárak, vagyis *Actionair* és *Dictionnair*

abban különböznek egymástól, hogy szótáraknál a későbbi kiadások mindig jobbak; ellenben részvényeseknél a későbbi kiadások mindig legrosszabbak; mert kevesbitik a bevételből az osztalékot.

Illy vállalatoknál, mint például a vasutak, a társítási szellem legjobb sikerrel alkalmazható; különben még az eszmék országában is kevés jót szült.

A világ egyik társulata sem fedezte volna föl Amerikát, nem a himlőoltást, nem a mennykőhárítót; mert nagy eszmék egyedül magánosak agyvelejében fogantatnak; de millió kéz igényeltetik arra, hogy a magános fő nagy eszméjét hasznossá tegyék.

A vasutoni utazás éltünkhez hasonló; alighogy éltünk indóházánál, bölcsönknél, azt mondják: „Szerencsés utat kívánok!” már végén halljuk mondani a halált: „Örvendek szerencsés megérkezten!”

Pedig midőn vaspályák mintegy kisebbre összevonják a világot, meghosszabbítják az életet.

Saphir a vasutoni menetet mámorhoz hasonlítja, úgy mondván: „Szinte füttyel (fél messzelylyel) kezdődik és füttyel végződik.”

Az ember nem azért rövidíti, nem azért rónázza saját élete vaspályáját, hogy könnyebben haladjon, korántsem, hanem hogy magát, miként a lovat, jobban megterhelhesse.

Találmányos századunkban csoda, hogy senkinek sem jutott még eszébe a hosszadalmas per utján is készíteni vaspályát, miután mindenki tudja, hányféle csatornára van a perlekedőnek szüksége, hogy ez uton haladhasson. Milly jótévő lenne tehát itt a vaspálya! annyival is inkább, minthogy az embernek, hogy ez uton kellőleg haladhasson, néha valósággal lóerőre van szüksége.

A szolnok-czeglédi utvonalon, hol hegyek és alagutak nincsenek, egy-egy mérföld kiállítására 450,000 forintba került. Kérdés, mennyibe kerülne a per-ut vonalán, mellyen, úgy lehet, még alagutak is szükségesek volnának.

Az élet-vaspályán sors az igazgató, szerencse a mérnök, véletlenség a conductor, érzékek a moszonyvezetők, szenvedélyek a fűtők, ész és okosság a pályaezők. Ha veszély, ha szerencsétlenség fenyeget, jaj annak, ki, mielőtt jel adatik az állomáson, korábban szökik ki az élet-vagyonjából, teste s lelke veszve örökre!

Magyar oklevelek a török világból. *)

(A XVI. és XVII. századból.)

I.

En Mamhwt bek, Fülekvaranak helytartója, es ssancsakirja hagygom es parancsolom tynektek, tj rosnay Byro es polgarok, hogy mingvarost es level értven, terpentint vagy öt fonttal, laurus olayt három avagy négy fonttal spiknardot azt is három fonttal, mindgyarasst Kassarol meghhozzassatok, mert azal okot nem athatok hogj ot nem tanalhatnotok, mert az patikaros Pálnál, avvagy az olasz patikarossnál igaz megh vagyon, valamyn megh

*) E nyelvészetünk és történelmünk szempontjából egyaránt érdekes okleveleket a rosznyói városi és illetőleg püspöki levéltárakban levő eredetiekből íram le. L.

vesztyek, en ti nektek az szummatokba beyrom, ha fejeteket szeretytek az en parancsolatymat syketségre ne vigyetek, mert eő nytja megh rületeket, Datum ex Fülek 18. die aprili anno 1573.

Kulczim: Ez level adassek az Roznoy byronak es polgaroknak kezekben.

II.

En kinsstarto Musztafa Bek, az Hatalmas Istennek iokaratiából török csaszarnak fo kincstartoia wadgyok Budan es gondvisselőie madgyar orszagban.

(Következik a bégnek aláírása.)

Ezt Akaruk my tenekedek Rusno baniaiaiak túttokra Adny Hodgy az Hatalmas Csaszar io egyesegeből az ő felsege szamara vattok foglaltatwan, sem bektwl sem semmi Rendbeliektwl ez vton nem leszen semmi bantastok Hanem ez lewell lattwára Twiettek Hozzank, senkitwl semmitt ne felietek, mind Adottokat mind summutokott It Akariuk be vétetni, minden Gondwiseléssel es otalommal Akarunk lönyy. Date Búda 30 die Decembrys 1579.

Kulczim: Ruzno Banyaj Biraknak.

III.

En Nagsagos Mahmud beg, az hatalmas török chaszarnak feő handsak bekie es gondvisselője Filek varaban.

Rosnaj byrak es polgarok hagjom es parancsolom nektek, hogj ha az fejetek kedves, ez level láttára mjngarth az chazar adoath behozatok, merth az hatalmas chazartul mostansagba ujonnan chaus juth levelel, azért syketsegre ne halgassatok hogi ha az fejetek kedves, merth byzonjal higyetek hogj ha syketsegre viszitek, anjra nagi buntetésth tesztek rajtatok hogi soha senkyn nem tetem oljan buntetesth, hanem mjnyarast behozatok mjnden késleles nélkül. Datum 7. augi in Filek 1580.

Kulczim: Rosnay byraknak adassek.

IV.

My az Hatalmas és Géőzhétélén Csaszarunk Egér végh varanak Tisa és Duna kösöt valo mindén érős Heleinék és félés samu Hadainak gondviselő ura és parancsolója Tekéntetés és Ngos vitéző vezér Musli Pascha!

(Következik az eredeti aláírása.)

Ti mégh nivizét Rosnió varossi Birak, Csucsomi Birak, Harskuti Birak, Jolészi Birak, Hosszureti Birak, Horkai Birak, Harkaczi Birak, H. Kraliki Birak és polgarok, hadjuk es érössen is parancsoluik valamint élétitükét és téstiségtökét séretiték, sé napot sé orat ne variatuk mihelt ez parancsulo uri czimérés levelünkét latiatuk, s olvastatni haliatuk, ottan hamar mindjjarast sietségél és mindén késédélém nélkül az summatukat, ratatok, portapénzt, Chazar adoiat, solnoki séker pénzt; uyvári séker pénzt, egi soval mindén némü adozastukat, kivél tartoztok az tervényes földés uraituknak, behoztatuk él né mulassatuk, mivel az uraitukat igen igen busitiá az kincstartó, és igen igen kéri az csasar kincsét, sőt azt is jol tudiatuk mahulnap megh valtoznak az tervényes uraituk, ézt él ni halgassatuk es sikétségré né vigjiték mért ha él halgatiatuk és sikétségré visiték Birak, azt mivel tartustuk bé nem hozzatuk, panaszt tésnék ratuk, Hitünké böcsülétünkre iratatiuk, niargalot küldünk ratuk, béhosatatumk, holtigh véretétünk bénétékét, annak utana féiével ala haniatatumk az büdös Tömlöcz fénékére, niargalot sas sas tallérukat, s birsagot is sas sas tallérukat vészünk raitatuk és úgi az méli Aniatuk csöesöiből téjét soptatuk, az is késérüvé forduli, az semejitékét iol fél nissatuk hogi mégh né banniatuk. Interim iratott Sént Andras havanak 25 dik nap: Anno 1646. Feltette ann. meus ut supra. Cito. citi. citius. citissime.

Kulczim: Ti Rosnio varossi Birak éléték és mindén némü iosagotok véstésé alat parancsoluik ez lévélünkét az be irt Biráknak mégh hordustasatuk, annak utana béhozatuk Tervényes Uraituknak hatvan forint birsagh és hatvan palcza ütés alat is parancsoluik. Cito, citi, citius, citissime.

(Folytatjuk.)

T Á R H Á Z.

Kakas Márton pro domo nostra. II.

Ha nemzeti drámai művészetünk annyi kívánni való mellett is ébren tudja tartani a közönség érdekeltségét, hová emelkedhetnék még, ha azon kívánni valók mind beteljesülnének!

Hanem itt nem azon kell kezdeni a dolgot, hogy a színészeket szidjuk, üssük, majd jobbak lesznek; hát min? azon, hogy módot kell nekik nyújtani tehetségeik kifejtésére. Ezt a módot, ezt a lehetőséget tagadja meg tőlük a mostani rendszer, s ezért kell nálunk minden tehetségnek elhanyagolni, vagy legalább is az előrehaladás reményéről lemondani.

A kritika azt mondja nekik: legyetek Ristorik, Rachelek, Aldridgeok, Talmák! de én bebizonnytom számtanilag, hogy ez *physice* lehetetlen.

Nálunk a színészek egész ideje csupa újdonságok betanulásával telik el. Tizenkét tagnak van *joga* esztendőnkint két jutalom-játékra olyan újdonságot hozni szinpadra, a millyen nekik tetszik. Jó, vagy nem jó a darab? az nem kérdés, a színészek a jutalomjáték fizetés fejében van adva, azt tehát ki kell neki adni: azonfelül legalább tizenhat eredeti darabbal örvendeztetni meg őket a drámaíró-választmány kegyessége; tehát esztendőn át körülbelül negyven újdonságot kell nekik betanulni. Legközelebb tizennégy nap alatt *négy* nagy színművet tanultak be, miket elő *kell* adni. Lehet-e így csak azt is kívánni tőlük, hogy jó iskolás diákok legyenek, a kik leczkéjüket meg-

tanulták, nem hogy még Talmákat és Racheleket érjenek utól? — Hát ama classicus híru szindarabok, hogy szoktak szinpadunkra kerülni? például így: — ki van túzve péntekre valami új francia polgári dráma, persze jutalomjáték; a színész és színésznő szerdán neki ül szerepének, gondolva, hogy három napja van a tanulmányozásra, ez nem sok, de mégis valami, az embernek kevés ugyan arra, hogy szerepének minden árnyalatát kiismerje, magát abba beleélje, annak minden eszméjét vérvé változtassa, belőle egész alakot teremthessen, elébb képzeletében azután próbái gyakorlaton; de mégis — álljunk meg! semmi mégis; hanem szerdán este eszébe jut egy énekesnőnek, hogy ő a másik primadonna mellett mellékszerepet nem játszik, betegnek jelenti magát, a rendőrség zavarba jön, este van, mit adjanak holnap az elmaradó opera helyett? vegyünk elő valami nagy drámát, Lear, Othello, Bánk bánt, Stuart Máriát, az pótolja a hézagot. Már most képzelhetni annak a művészek a mulatságát, a kinek szerdán este megizenik, hogy vágja az ágy alá a pénteki új darabot, vegye elő szaporán ezt meg amazt a classicus szerepet, s legyen holnap Lear, Othello, Cleopatra, mikor éppen Babel lovaggal, vagy az amiensi majorosnéval van tele a feje! Jó szerencse, ha baj nélkül *elme*gy a darab. Én valóbau igen sokszor legjobban bámulom előadások alatt színészeink csodálatos *lélekjelenlétét*, s valami specialis gondviselést képzelek színházunk fölött, melly örkődik, hogy a magyar drámának e megaláztott hézagpótló helyzetében, minden botrány nélkül lefolynak az előadások;

s ilyenkor annyira örülök annak, a mi meg nem történt, hogy eszembe sem jut, hogy ugyanezen előadások, annyi fényes tehetség mellett, minő nálunk van, talán még diadalmas sikert is nyerhettek volna. Hát még, a midőn a színész az első olvasópróbán átlátja, hogy most olyan darabot tanul be, a mi egyetlenegy előadásnál többet nem fog megérni; de hiába, elő kell adni, mert jutalomjátékul van választva, vagy pedig olyan írónak a műve, a kinek nagy szája van; ilyenkor aztán a színész a helyett, hogy művészi emelkedettséghez jutna, keservesen robotoló napszámossá válik, a kinek örül a lelke, mikor vége az ángáriának, s haza futhat az „ur dolgáról.“

Hátra volna, hogy akkor készüljön nagyobb szerű tanulmányokra, mikor szabadság ideje van. Igen, bizony, de a szabadságidő neki megint fizetés fejében van adva, azt neki realizálni kell, az arra való, hogy bejárja Tolnát Baranyát, s pótolhassa Tolnával Baranyával azt, a mit itthon nem kap, s ebből megint az a baj származik, hogy a társaság nincsen együtt soha.

Ime itt van a durva anyag behatása a szellemre.

Mint hogy a drámai színészt készpénz helyett jutalomjátékok és vidéki vendégszereplések utalványaival fizetjük, demoralizáljuk az egész intézetet; megkötjük saját kezeinket, tizenkétféle akaratnak engedünk befolyást a műrendezésre, és sohasem bírjuk teljes mértékben azt, a mi sajátunk.

Oh, a gróf Ráday előtti igazgatók nagyon könnyen segítettek ezen a bajon: elvették a színészeketől egyszerűen a jutalomjátékokat, s nem adtak nekik értük semmi kárpótlást: mondtak nekik ilyen vigasztaló szavakat: „ha az ur kanczellista volna, még kevesebb fizetése volna; — az asszonynak van férje, annak úgy is kell az asszonyt tartani, hát megélhet könnyen; — kinek nem tetszik a szegődés, elmehet, lesz más;“ — a legokosabbakat azzal ijesztgették, hogy ha meg nem elégesznek, az egész dráma el fog innen üzetni Debreczenbe. Ez volt azon időszak, melyben legjobb régi kedvenc színészeink *hidultak*. Jól választottam a szót; legnagyobb részét azoknak, kik a színpadról *nagyon* ifjan kerültek a sirba, vagy a mankóra, a terhesült munka és életszükség söpörte el szemeink elől; legtöbb most is küzd adósságaival, a mikbe akkor verte magát; egy párt képessé tett az ittmaradásra az, hogy családja keresményével pótolta hiányait.

Gróf Ráday legalább olyan emberséges ember volt, hogy visszaadta nekik a *hisajátított birtokot*, s most merjük azt hinni, hogy épen ő lesz annak legkevésbé ellene, hogy e terhes urbériség a színháznál meg legyen váltva; a hogy meg volt váltva épen az ő kellemes emlékezetű igazgatósága alatt 1847-ben; a mikor nem volt küzdelme az igazgatóknak ennyi jutalomjátékkal és vendégszerepléssel, és a mikor *minden tekintetben* legfényesebb korszakát élte a pesti nemzeti színház. Ez a korszak gróf Ráday befolyása alatt tölt be; annak kulcsai most is az ő kezében vannak, mi nem kívánunk lehetetlenséget, a midőn azt kérjük, hogy használja azokat, s állítsa a színházi viszonyokat arra a lábra, a melyen korábbi igazgatása alatt voltak; nekünk *nem igazgató-csere*, hanem *rendszer-változás* kell.

Két szóval kifejezzük a mostani rossz és a sürgetett jobb rendszer neveit:

Az első rendszer neve: „*költséges gazdálkodás*.“ Ez a rossz.

A második: „*gazdálkodva költés*.“ Ez a jó.

Az elv olyan világos, hogy magyarázni sem kell.

Kakas Márton a színházban.

LXXXV. Levél. „*Szerelem gyermeke*.“ Dráma ifjabb Dumas Sándortól.

Sternay ur elcsábít egy leányt s azután annak rendi szerint ott hagyja. Mit csinált volna ebből a themából öreg Dumas Sándor?! A sértett nő üldözte volna tengeren vizen keresztül becsülete elrablóját, míg végre magával együtt belerántotta volna egy tűzokádó hegy égő torkolatába. Ifjabb Dumas Sándor ezt nem cselekszi, az ő megcsalt hajadona legfeljebb is élelmezést követel a *szerelem gyermeke* (mintha a többi a *harag gyermeke* volna) számára, de biz azt nem kap. Hanem a fiu aztán dicső nevet vív ki magának; hogyan? — Dumas papa ezt így csinálta volna; tengerre küldte volna, hajó hadvezérévé tette volna, megnyerette volna vele a navarini csatát s megsza- badított volna vele egy pár országot; ifjabb Dumas ezt nem cselekszi, az ő hőse az által lesz nagy ember, hogy a miniszternek megtetszik az írása, az megfogadja irnokának, azután rábiznak egy depest, hogy vigye el moszió Thuvanelnek Istambulba; a hős elviszi, nem veszti el az uton, nem esik tengeri betegségbe, vissza is jön szerencsésen s ezért megnyeri a becsületrend nagykeresztjét. Végre nemes boszut áll kitagadott apján. Dumas papa, hogy csinálta volna ezt ki? A kegyetlen apát pártoskodó ellenfelek börtönbe, bástyába, Gréve piacra juttatták volna; a kitagadott fiu épen akkor érkezett volna oda, mikor már fogják a nyakát, hogy majd lemetszik, hirtelen megszabadította volna, visszaadván életét és szabadságát s milyen érzékeny jelenet lett volna abból! Ifjabb Dumas ezt nem találja jónak; a hős nemes boszuja abból áll: minthogy apja nagyon szeretne grófi címhez jutni, hát ő ezt kieszközli számára a miniszternél; azzal mindnyájan jó barátságot kötnek, s valószínűleg együtt leülnek vacsorálni, a mi ilyen jámbor becsületes embereknek valóban jól is eshetik, a kiknek mindössze is az a vétükük, hogy együl egyig haszontalan hiábavaló emberek; a millenyeket az ember sokat talál a világban, de emlékében nem tartogat.

Tanulság az egészből az, hogy „ne mássz a fára, nem esel le róla.“

Kakas Márton.

A foglalkozás befolyása az emberre.

Minden osztálynak meg van a maga baja, szüksége; sőt minden osztály különös gondolkozásmóddal, különös betegségekkel, s életmóddal bír; mert az egész gondolkozásmód, az érzés és elmélkedés azon külső jelenetek

összeségétől függ, melyeket az ember érzékei által észlel. A mi az ember és a mivé lesz, azzá a külvilágok által lett és ezek meg főleg a foglalkozástól, üzlettől függnék.

A forradalmak alatt a szabók és mészárosok a legvérengzőbbeknek mutatkoztak. A cipészek s takácsok kiválóan vallási vakbuzgóságra s rajongásra hajlandók; ellenben másrészt meg a cipészek gyakran bele kapnak a verselésbe és néha nem minden siker nélkül. A kocsmárosok, borbélyok hevesen szoktak politizálni.

Az elmebetegség legritkábban fordul elő a földmivesek közt. Ez is a foglalkozás és életmód kifolyása. Az iparos foglalkozása s az evvel összefüggő életmód, az érzékek által az idegekre hat s így az agy idegeire is, közvetkezőleg a lélek tevékenységére, ennek hajlamaira s betegségeire.

Az ember üzlete határozott befolyást gyakorol életidejére, minél a jólét különböző foka is tekintetbe veendő; mert a tapasztalás mutatja, hogy a gazdagok többnyire tovább élnek, mint a szegények. A szegény nagy gondal, nélkülözések közt nyugtalan, zaklatott fáradalmas életet folytat — s nem csuda, ha korábban kimerülve előbb a sirba hanyatlik.

Az ólom-, érc- és rézbányák munkásai rövid életűek, kétség kívül azon tisztátlan lég miatt, melyben dolgoznak. Így van ez Anglia kőszénbányáiban és mindenféle bányákban.

Casper Berlinre és Poroszországra nézve a különböző osztályok életidejét illetőleg egy táblát állított össze. Ő 3735 huszonhárom éves férfit vett fel, s ezek közül éltek:

A theologusok mintegy	65	évet; (a katolikusok
A kereskedők	62	„ még többet),
A hivatalnokok	61 ⁷ / ₁₀	„
Mezőgazdák és erdészek	61 ⁸ / ₁₀	„
Katonák	59	„
Ügyvédek	58	„
Művészek	57	„
Tanítók	56 ⁹ / ₁₀	„
Orvosok	56 ⁵ / ₁₀	„

Az angol gyárakban nagy a munkások halandósága, ugy Németországban is.

Még a vallás is különbözőleg foly be a halandóságra, még különbözőben a születésre és a népesség növekedésére.

A népesség növekedése katolikus tartományokban:

Ausztriában	0,96	százalék.
Bajorországban	0,95	„
Nápolyban, az egyházi államban	0,85	„
Franciaországban	0,63	„

A protestáns tartományokban:

Poroszországban	1,83	százalék.
Szászországban	1,79	„
Hessenben	1,35	„
Hannoverben	1,30	„
Szász hercegségekben	1,28	„
Angolországban	1,39	„

A zsidóság általán mindenütt nagyobb életképességgel és élettartóssággal bír.

A különböző üzletek folytatásával járó betegségeket osztályozni lehet olyanokra, melyek a testállásból, a test megerőtetéséből, a légmérsék befolyásából, a tisztátlan légből, ásványmérgekből és állati mérgekből erednek.

A különböző iparágaknál a testállás is különböző. A szabó ül, a nyomdai szedő áll, a kőfaragó térdel és a bányász igen gyakran meghajolva jár. E testállások mindegyike más betegség okozója szokott lenni.

Szívbetegség, szűkmellűség, lélekzési bajok, vértorlódás a középtestben, aranyér, lépdaganat, vértorlódás a fejben, buskomorság s komorkór (hypochondria) — az ülő életmód eredménye és leginkább az írónál, tudósnál, órásnál, varrónéknál, kötőknél, a gyárimunkásoknál, cipészek-, szabók-, takácsoknál stb. mutatkozik.

A folytonos állás ezeken kívül még lábszárszerkesztést és hátgerincz-agy-aszályt, láb-daganatokat von maga után.

És így a különböző befolyások miatt, majd minden iparágának megvan a maga, általános jellemző betegsége.

E tárgy kutatása s az eredmény köztudomásra hozatala annál szükségesebb volna, mert így a szülők jobban megítélhetnék, melyik üzletre, foglalkozásra alkalmasabb gyermekük, a mi pedig azok egészségére és életidejére nézve igen lényeges kérdés.

Irodalom és művészet.

— (Pályakérdések István Bácsi 1860-iki naptára számára.) I.

Mint hogy egy részről tapasztaltatik, hogy az élet terhei leginkább a falusi és pusztai emberekre nehezdednek, kik az élet kellemeiből is legkevésébbet élveznek, s épen ezért sokan a falusi élettől, mint szerföltött farszto, majd üres, unalmas, kietlen, örömtelen, prózai élettől rettegnek; más részről pedig kétségtelen levén, hogy az életbölcsetség, vallásosság, emelkedettség és poesis az élet terheit nemcsak könnyítik és elviselhetőkké teszik, sőt az életet nemeseítve, ennek némi bájt is kölcsönöznek, s azt mintegy megszépítik és megédesítik: Ennélfogva: *hazánk kösep- és legalsóbb néposztályára, ugy az év minden időszakára tekintettel leirandó, hogy az élet terheit mikép lehessen legbizonyosabban könnyíteni, s a falusi életet minél kellemesebbé, örömdetesebbé*

egyszersmind hasznossá, s így boldogítóvá varázsolni. Jutalma a legfőbb 1/2 nyomott ivnyi értekezésnek egy értékes ezüst billikom. — II. Nagy Lajos királyunk népszerű költeményével dicsőítendő. Jutalma négy darab arany. — III. Mit tegyünk, hogy kisebb gazdaságunk után minél többet pénzelhessünk? Egyiránt kívánatik a productio és reproductio titka, vagyis a termelésre vonatkozó tájékozás mellett, az adásvetés körüli irányzatok is leirandók, mert a magyar gazdák főhibája, hogy kevésbé spekulánsok, s habár a legjobbat állítják elő, azt előnyesen áruba bocsátani nem igen értik; éppen azért egy gyakorlati utbaigazítás fölötté kívánatos. A legjobb s legfőbb 1/2 nyomott ivnyi pályáirat díja hat darab arany. — A pályáiratok 1859-diki január 30-áig alulirt szerkesztőhöz Kürthre (utolsó posta Kőbölkut, a vasut mellett) bérmentesen küldendők. — Kürthön, november 16-án 1858. — Majer István, István Bácsi naptárának szerkesztője.

✚ Végre megjelent: „Protestáns nők imakönyve. Különböző alkalmak és esetekre. Írta Medgyes Lajos.“ Épen jókor, hogy a közeledő karácsonyi és ujesztendei ünnepekre a legcélszerűbb s legbecesebb ajándékkal szolgálhasson. Szerző, mint többi egyházi műveiben úgy jelen imakönyvében sem előre kiszabott száraz formák között mozog, hanem a női lelkületbe finom tapintattal behelyezkedve, a kedély különböző állapotaihoz köti az érzés meleg hangján közölt szép eszméit. Énnélfogva, s erőteljes nyelve és megkapó irmodora által ez imakönyv, e könyve az erénynek, a haza- és emberszeretnek, nem csupán vallási becses, hanem általános irodalmi értékkel is bír, s mint minden felekezetiességtől ment, ihlett hymnuszok fényes koszorúja, a költséget kedvelő egész olvasó-közönségnek ajánlható. Ára csinos vászonkötésben 2 ft.; aranyvágással, kemény bőrben 2 ft. 36 kr.; ugyanez, velinen 3 ft. pp. A könyv elejére díszes aczélmetszetű címkép van mellékelve. — Pfeifer Ferdinand tulajdona.

△ Jövő újévtől kezdve Szokolay István „Törvényszéki csarnok“ című lapot indít meg, főleg a bírák és ügyvédek számára. A „Törvényszéki csarnok“ meg fog jelenni hetenként kétszer, kedden és pénteken, ezáltal különösen gyorsítani kívánván a legfelsőbb ítéleteknek s rendeleteknek közölhetését. — Előfizetési díj egész évre helyben s vidéken postai küldéssel: 6 ft. ausztr. értékben. Félévre 3 ft., s évnegyedre 1 ft. 70 ujkr. Helyben havonként is előfizethető 70 ujkr. (Szerkesztő és kiadóhatal: aldunasor 9. sz. 2-dik emelet.)

+ (A „Vadász- és Versenykép,“) ha az előfizetők mennyisége engedi, jövő január elejétől kezdve hetilappá fog átalakulni.

⊙ (Csermelyi Sándortól „Lyrai költemények“) cím alatt egy versfüzet jelent meg Sommer Lipót bécsi könyvkiadónál. Átlapozván e füzetet, benne több sikerült művel találkoztunk. Hiányaiból kiemelendők találtak azt, hogy pár reminiscenciára is bukkantunk, s hogy szerző nem fordított a műformára mindenütt oly figyelmet, minőt a lantos költemények megkívánnak. Ki a lyrai ömlengéseket kedveli, a 120 lapra terjedő, s csinosan kiállított füzetet megszerezheti egy pftért.

+ (Lauka Gusztáv összegyűjtött verseit) Lisznyai Kálmán fogja kiadni, s a mű Kakas Mártonnak lesz ajánlva.

+ (Dallos Gyula egy angol-magyar szótárt) fog kiadni, melyre az előfizetési-ívek már szét is vannak küldve. A szótárhoz egy angol nyelvtani „vezérfonal“ is van mellékelve, mely már meg is jelent Ráth Mór könyvkereskedésében, s 24 p. krért kapható. Az 50—60 ivnyi szótár előfizetési ára 3 pft. mely dec. 15-ig Ráth Mór pesti könyvvarúshoz küldendő be. E terjedelmes munka illy olcsó áron csak azért szerezhető meg, mert a „Hazai Vadászalbum“ szerkesztői, az e vállalatból bevett összeg egy részét a nyomtatási költségek részbeni fedezésére fordítani, s így a mű megjelenését biztosítani sziveskedtek. Az angol nyelv tanulása hazánkban is napról napra jobban elterjedvén, nem kételkedünk, hogy a korszerű, s rég érzett hiányt pótló munkának igen sok előfizetője lesz.

+ („Mire nevelje a magyar ember gyermekeit?“) illy cím alatt fog Galgóczy Károly egy 12 ivre terjedő munkát közrebocsátani. Megjelenik február hó folytán, előfizetési ár 1 pft.

+ (Magyar László „Afrikai utazása“) rövid idő alatt meg fog jelenni. E világerdeket művet a m. Tudóstársaság adja ki.

+ (Királyi Pál), a „P. Napló“ szerkesztője, „Szigetvár“ cím alatt egy történeti regényt írt.

+ (Paulikovich Lajos) előfizetést nyit „Nefejejtsek a történelem mezejéről“ című munkájára, mely Nagy Lajos, Mátyás és Zrínyi Ilona korából van merítve, s négy terjedelmes beszélyt tartalmaz. A 25—28 nyomott ivnyi kötet előfizetési ára 1 ft. 20 kr. pp. vagy 1 ft. 40 kr. ujp. Az előfizetési pénzek szerzőhöz (Pest Józeffváros, őszuteza 12. sz. a.) jövő évi febr. közepéig bérmentesen küldendők be. A munka jövő évi febr. végén hagyandja el a sajtót. A ki 9 előfizetőt gyűjt, egy diszpéndányt kap aranyszegélyzettel, angolváson kötésben.

+ (Shakespeare fordítói) mint halljuk, úgy egyeztek meg egymás közt, hogy mindegyik egy szomorú- és egy vigjátékot fordítson. A fordítás három bíráló elé adatik; ezeknek ketteje a fordítók közül lesz választva. A fordítás csak akkor kerül sajtó alá, ha ezen bírálók azt jónak nyilvánítják.

+ (Szigligeti „Fenn az ernyő, nincsen kas“) című 100 arany pályadíj nyert vigjátékát, Gyorgyevics és Hadzics szerb írók szerb nyelvre fordították.

+ (Dobosy Károlytól a „Sziotolmács“) második füzeté zongorára, következő tartalommal jelent meg: „Péter csárdás,“ — „Holdmező. Vásárhelyi lakodalmas,“ — „Bálint csárdás,“ — „Alföldi vigalom toborzó.“ A füzet 12 lapra terjed, s egy pftért kapható.

+ (Budapesti zongoratanító) cím alatt Rózsavölgyiné közelebb egy elméleti és gyakorlati bevezetésül szolgáló mű jelent meg azok számára, kik

a zongorázást alapos és könnyen érthető módszerrel ohaítják megtanulni. A mű 32 lapra terjed, s két részre, u. m. elméleti és gyakorlatira oszlik. Szerkesztője Adlersteini Janotykh János.

+ (Kaiser-Erntné Lissabonban) egy estélyen az egész jelen volt társaságot elbűvölte magyar népdalainkkal. Másnap az orosz követől kapott meghívást, ugyanazon napon adott estélyre. Itt még nagyobb furorét csinált.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

+ (Bécsben egy iparos olly papírt talált föl), mely ha a gyakorlati életben célszerűnek bizonyul be, nagy fontosságúvá válhatik. E papír állati anyagból készül, s olly sima, hogy éppen olly kényelmesen használható írás, nyomtatás vagy rajzolásra, mint a közönséges rongypapír, s e mellett huszszorta erősebb más papírnál. Vizben csak igen hosszú idő múlva ázik el, s a láng sem fogja; csupán nagy és tartós hőségben hamvad el. Ezen előnyök mellett még különös ajánlatára szolgál az, hogy összeviessza lehet gyűrni, hajtogatni, mint a vásznat, a nélkül, hogy simaságát elvesztené. A föltaláló, mint halljuk, találmányát az államnak ajánlja. Ha e papír olly jó, mint híre, úgy még talán ruhát, különösen fehérneműt is lehetne belőle készíteni.

+ (Saltes, Napoleon császár pushaműve) egy magától mozgó gépet talált föl, mely a leveleket, a mint a postaszekrénybe vettettek, rögtön fölszedi, megbélyegezi, postajegyet üt rá stb. A postahivatalkok valóban nagy hálával tartoznak e gép feltalálójának.

△ (Magyar köles Franciaországban.) A mult nyár rendkívüli szárazsága, mely Franciaország sok mezőgazdáját takarmányhiány miatt marháit nagyobb részének eladására kényszeríté, ezek figyelmét a magyar kölesre irányá, miután ez a talaj nagy szárazsága mellett is igen jól diszlik, s lónak s szarvasmarhának jó tápot ad. Kivált déli Franciaországra nézve várnak sok hasznót e növényből és már ez idén Loire megyében egy gazda, Saint Gilles, előnyös kísérletet tett a Magyarországból vett maggal. Ennek következtében avval jövő évre már nagyobb tért fognak bevetni.

△ (Ugyanazon földről egy évben kétszer szüretelni burgonyát.) Hammaban egy ur kísérletet tett, és az eredmény igen kielégítő volt. A második szedéskor a krumpli még nagyobb volt és izletesebb, mint az elsőnél. A mivelésben következőleg járt el. Az első szedés után a földet megkapáltatá és trágyázás nélkül beleakátá a krumplit, július végével. A kísérletet ez évben ismételte s ujjalag jó sikerrel.

⊙ (A burgonyát sokáig eltarthatni) csirázás nélkül, ha azt forróvízzel leöntik, avagy pár perczig a kályhában melegítik, mi által az csirázó erejét elveszti s egész éven át fris marad. Megjegyzendő, hogy a leforrázás után jól meg kell szárítani.

⊙ (A munkások elbocsátása) Felső-Magyarország vashámoraiból napi renden van. A Szepességben és Gömörben az illy munkások száma több ezerre megy, kik nagy nyomornak néznek elé. Ez elbocsátást a vasáru kelendőségének nagy hanyatlása idézte elő.

⊙ (A brassói bányá- és huta-társulatnak) még csak 300,000 ft. értékű részvénye van kiadatlan, s erre is már tetemes bécsi ajánlkozók vannak bejelentve.

△ (A mezőgazdasági évi termés értéke) Ausztriában mintegy 2500 millióra tehető. Legelől áll a termelésben Lombardia. A lombardiainak két harmadával bír Felső- és Alsó-Ausztria, Cseh-, Morvaország, Stiria, Tirol és Velence. A lombardiai termés felével bír Szilézia, Horvátország, Salzburg, Krajna, Karinthia, a Bánság, Magyarország, a katonai vidék; alsó foku termésű, a lombardiainak felén alul álló Istria, Galiczia, Erdély, Bukovina.

△ (Székesfehérvár), mint egy német lapnak írják, különösen alkalmas arra, hogy idővel gyárvaróssá váljék. Nemrég ott egy olasz szalámi-gyárt állított, s bár most még csak 150 mázsát gyárt, de üzlete kétség kívül nagyobb kiterjedést nyer, mihelyt e város vasut által Trieszttel összeköttetést nyer. Hasonló fölvirágzást ígér az itt keletkező keményítő-, olaj- és czukorgyáraknak is. Rajta tehát.

△ (A hegyaljai vagyis tokaji bor) kelendősége egykori főpiacznán, Lengyelországban majdnem egészen megakadt. Oka ennek ez árucikkkel üzött istentelen csalás és hamisítás. A vevő elveszté bizalmát, hogy a legmagasb áron is kaphasson valódi tokajit. E bajon nagyban segített volna a hegyaljai részvényes kereskedő társulat, ha úgy megalakulhatott volna, mint hg. Breczenheim tervezé; de fájdalom, a kereskedő társulat hegyett csak egyszerű bor-mívelő társulat alakulván, ezáltal a hegyaljai bor sokat nyerhet ugyan minőségben, de ez még éppen kevés biztosíték arra nézve, hogy a fogyasztóhoz el is jut-e a maga szűz eredetiségében.

△ (A bor ára) tartja magát, a kelet élénk. A budapesti borkereskedők folyvást szállítják, részint eladott, részint vásárolt boraikat.

⊙ (A Hegyaljai Bormivelő-Egyesület) okt. 26-án tartott közgyűlése. A Hegyaljai Bormivelő-Egyesület alakulása már is magára vonta a világ figyelmét, mert ahhoz valódi hegyaljai borok szállítása iránt már is több megrendelés érkezett. Ez okból a közgyűlés elhatározta: miszerint előforduló felhívások eseteiben az elnök, vagy a választmány borszállítást tehetnek, s e végből az egylet azon tagjai, kik boraikat ez uton áruba eresztetni kívánnak, magukat a választmánytól és elnökségtől jelenthetik; a szállítást pedig csak az egylet által megállapított, az eddigi régi alakkal bíró s egy osztrák itezét vagy meszelyt befogó palaczkokban lehet eszközölni. — Az egyesület székhelyéül ideiglenesen Mád városa lón kijelelve. — A szüreti közgyűlés 1859-ben Szántó városban tartandó. — A jövőre a kiállításba bíralt alá terjesztendő példányokon kívül, más eladásra szánt hegyaljai borokat is elfogadnak — az ár és eladási mennyiség följegyzésével. — A választmány több

olly jutalom-kérdéseket fog kidolgozni, melyek a szőlőmivelés és borkezelés tökélybitésére fognak szolgálni. — Mivel a mult rendkívüli tél és tartós szárazság a hegyaljai szőlők egy részét általában, más részét pedig több évre tönkretette: azért elhatározott, a szőlő-adónak elengedését, vagy legalább leszállítását meggyőző közbejárás által eszközölni. — A tollvivő s pénztárnok fizetése évenként 400 pftban lőn megállapítva. A társulat kebelében ez ideig összesen 250 tagot számlál, ezek közt rendes tag 242, rendkívüli 8. — A társulat összes évi remélhető jövedelme 2923 pft., miből 1761 pftot be is vett okt. 25-ig. — Az eddig utalványozott kiadás 237 pft. — Az idei B.-Keresztúron tartott hegyaljai borkiállításra mintegy 50 kiállítótól 229 palack bor, a szőlőkiállításba pedig 24 beküldőtől 364 vesszőn 682 fűrt különböző szőlőpéldány érkezett be; végre a gépkiallításra 7 kiállítótól 29 darab gép és egyéb eszköz volt.

△ (A pesti magyar kereskedelmi bank) részvényesei a június-novemberi időszakra egy-egy részvény után 12 pft. 30 kr. osztalékot kapnak.

+ (Hogy mennyi pénzt füstölnek el) a birodalomban, mutatja azon körülmény, hogy az 1859-diki közigazgatási évben csupán a litt. B. (Havanna) szivarok részére 390,000 nagyobb alaku ládácscsaka kívántatik.

△ (A magyarországi telekkönyvi munkák) egyetemes átnézete 1858-ki év harmadik felében. — 10,139,886 telekkönyvi részletnél a helyszínelési munkák már teljesen be voltak fejezve és 1,614,188 részletnél folyamatba téve.

Közintézetek, egyletek.

⊙ (A Tudós Társaság) dec. 6-ki ülésében Brassai S. az árnyékórak általa ajánlott könnyebb készítményéről értekezett, bemutatva a táblákat is, melyek után az óralapok igazíthatók. — Kubinyi F. a nemzeti muzeumban található öslényi tevének állsontjáról tartott értekezést. — Főolvasztott Török József levele, melly a Debreczenben talált lebkövet (meteorkő) tárgyalta, mellyben többek közt az író megczáfoltnak lenni állítja azon véletet, mintha az égi testekben is szerves élet volna.

△ (A Sz.-István társulatba) beirttak száma 4989, ebből 193 alapító, 86 tiszteletbeli s 4693 rendes tag és 17 előfizető, azaz olyanok, kik a társulat alapszabályai szerint nem vehetők fel a rendes tagok közé.

Jótekonyságok.

⊙ Ő cs. kir. Fensége Albrecht Főherczeg Főkormányzó a pesti kath. legényegyletnek 105 ftot ujpénzben, ajándékozni méltóztatott.

— (Számos nemes tettről értesülünk) mellyeket egy nemeslelkű pap és emberbarát észrevétlenül, magába vonulva gyakorol, de mellyek megérdemlik, hogy a nyilvánosság elé hozassanak. Legközelebb Bácskában Dautova helységben tett utazásom alkalmával — írja egy érdemes tudósítónk Kalocsáról — szemtanuja valék az ottani plebános, Miklósváry Péter, ur nemes emberbaráti szeretetének. Ugyanis a tisztelt férfit egy leányiskolát, melly két kényelmes és egy nagy tanuló-szobából áll (mindannyi kipadlózva és egy élés-kamarával s az egész épület cserépfedéllel ellátva van) saját költségén építtetett. Továbbá négy urnapi oltárt, kápolna alakban, szintén cserépfedéllel, a 14 státióból álló kálvária, hosszú kiterjedésű kökerítéssel, körülvéve a szenteket ábrázoló, s arany rámaival foglalt gyönyörű olajfestvényű képekkel, örök emléket hagynak fenn a tisztelt férfit számára; legközelebb két rendbeli értékes misemondó ruhát szintén saját költségén állított elé, a templom szentélye (segrestye) nagyobbítására pedig tíz ezer téglát saját költségén égettetett, minden nélkülözhető gabonáját a piaci áron alul néhány forinttal mindég olcsóbban, és a vékát egészen tetézve osztja ki a szegényebb lakosság között; — iskolai olvasókönyvekkel a vagyonos szülők gyermekeit fél áron, a szegényebb gyermekeket pedig egészen ingyen látja el; ugy nem különben több szegény házat egész éven át kenyérral. A nyári záporosó következtében egy özvegy szegény asszonynak összeomlott házat jövő tavasszal saját költségén szándékozik felépíttetni. Annyi jótekonysága mellett pedig még rokonairól sem feledkezik meg; káplánja iránt is valóban atyai gondoskodással viseltetik, s talál módot arra, hogy ennek csekély fizetése kárpótolva legyen. Ő a népnek nemcsak lelki vigasztalást adni kész, de gondoskodik arról is, hogy a lelki mivelődésre szükséges eszközök előteremtessenek, helyesen alkalmazva a szentírás szavait: „A hit jó cselekedetek nélkül holt!“ tudja azt, hogy a szó, az ige buzdít, a példa pedig vonz és követőkre talál. Adja az ég, hogy e nemes tetteit még igen soká gyakorolhassa, s adjon Isten sok illy nemeslelkű papot s emberbarátot a hazának. Egy kalocsai.

Mi újság?

— (Az első magyar általános biztosító társaság) rendkívüli közgyűlést tartand Pesten, 1859. január 10-én.

⊙ (A jelen iskolai év elején megnyitott pesti képezdében) 40 tanítójelölt nyer oktatást.

△ (A photogénnel világitást) Buda város megkísérté. Az eredmény igen kedvező, úgy hogy a világitás e nemét alkalmasint az egész város számára elfogadják.

△ (A duna-feketetengeri vasut-társulat) Londonban e napokban köz-hírré tette, hogy vállalata élénken halad előre. A földeket illő alku útján szerezte meg s reméli, hogy a pálya 1860 tavaszán elkészül.

+ (Patikáros Ferkő), híres nemzeti népzenezőnk, mult hó 24-én vezette oltárhoz Debreczenben, a szintén olly ritka tehetségű népzenezőnk Boka Károly szép ifju lányát, Rózsát. Násznagyok voltak Erdélyi József és Vahot Imre. Lisznyay Kálmán is ott volt. A lakoma, mellyben mintegy 200

vendég vett részt, igen vigan folyt le. Vahot e nászünnepe lapjában leírta, de valószínűleg nem olvasta át cikkét a leírás után, különben hajlandók vagyunk hinni, hogy kitorölte, vagy legalább módosította volna az illyen s hasonló kitételeket: „Estve a Bikában szilajkodtunk, öklelőztünk“ stb. mellyek az olvasónak könnyen félremagyarázásra nyújthatnak alkalmat. Ezt szükségesnek tartottuk megjegyezni azon urak érdekében is, kik Vahot cikkében meg vannak nevezve.

— (Balázs József nevű iparos), ki a hevesmegyei gazdasági kiállítás alkalmával bemutatott munkájáért 2 ezüst tallér jutalmat nyert, ezen 2 tallért minden szegénysége mellett sem használta fel a maga szükségére, hanem a gyöngyösi könyvtárnál megvette Petőfi újabb költeményeit azon czélból, hogy ha Gyöngyösön olvasóegylet fog alakulni, oda ajándékozza az egylet könyvtárába több jeles könyvével együtt. Örömmel értesülünk a közügyért érezni s áldozni tudó szellem illy nyilatkozványairól. Megjegyzendő, hogy Balázs József a Vasárnapi Ujságnak régi rendes előfizetője.

+ (Fátyol Károly) a jeles vidéki gordonkaművész közelebb Pestre jő, s ha nem csalódunk, a nemzeti színpadon szándékozik föllépni. E nagy tehetségű művészről már olly sok szépet hallottunk, hogy nem habozunk kimondani, miszerint az igazgatóság csak a közohajtásnak tesz eleget, ha őt színpadunkon föllépteti. Jeles művész hazánkfia, a Patikáros Ferkő és Boka Rózsa egybekelése alkalmával, Nagyváradon több író által rendezett dalidóban is jelentékeny részt vett, s gyönyörű játéka kitünő tetszést aratott.

+ (A nagyváradi szab. fasaru-gyár) teljes működésben van. Maga a gyár Nagyváradtól $\frac{3}{4}$ órányira, a „Püspökfürdő“ szomszédságában, a központi raktár pedig Nagyváradon van felállítva. Készítményeit czélszerűségök és olcsóságuk ajánlja. Egy pár fasaru, nagyság szerint, csak 20—40 pkrba kerül. A szegényebb néposztályra nézve nagy jótétemény e gyár, kivált sáros és hideg időben, mert az illy fasaruk át nem nedvesednek, s a meletet igen megtartják. Hogy még folyvást kerestetnek e gyárba alkalmas munkások, e körülmény azt bizonyítja, hogy a fasaruk, főleg ha kissé elterjednek, népszerűsége vergődnek. Szerkesztőségünkhez is küldetett be néhány pár illy fasaru mutatványul. Első tekintetre azt hinné az ember, hogy bőrből készültek, s csak azután tűnik ki, hogy fából — vaskarika. Reméljük, hogy meztalábosaink meg fogják szeretni ez ujdonságot.

+ (A selmetsi evang. főtanodai ifjuság) dicséretet érdemel azon buzgalomért, mellyel a nemzeti irodalom iránt viseltetik. Már 1830-ban alakult itt az akkori tanuló ifjuságból egy magyar irodalmi-kör, mellynek ügyét ez idén is kettőzött buzgalommal karolták fel a lelkes tanulók. Van e körnek 3000 kötetnyi jól rendezett magyar könyvtára, s azonfelül több szépirodalmi lapot járat. E társulatnak egykor Petőfink is tagja volt, kitől az 1838/9-évi társulati emlékkönyvben „a hűtlenhez“ című költemény olvasható, mit szerző sajátkezűleg írt bele.

△ (A lévai gymnasium) Bolognából 15 darab régi római családi és császári érmet kapott ajándékban, Gaal Lajos es. kir. tábornok urtól. A tábornok ur ez által szives megemlékezést tanusított azon iskola iránt, mellyben mint tanuló ifju több évet töltött.

+ (A nemzeti színház igazgatósága), mint a „Hölgyfutár“ írja, közelebb elhatározta, hogy a drámaírók tiszteletjegyeit ismét visszaadja. Hajlandók vagyunk hinni, hogy az igazgatóság e lépésnél még nem fog megállapodni.

+ (László József Miskolczon.) Kitünő veterán színművészünk közelebb a miskolci színpadon vendégszerepelve, mindössze hétszer lépett föl, mindannyiszor külön darabban. A közönség részvéte, írja egy levelező, folyvást növekedett iránta, s midőn utolsó föllépte alkalmával a közönség pártolását megköszönve, a színháztól örökre elbucszott, egyszerre elszomrodott minden arc, melly előbb a művész játékát a legnemesebb öröm mosolyával kísérte, László egyszer a nyugdíj-intézet javára is föllépett.

△ (Pepita Oliva), mihelyt Kopenhágában kitánczolta magát, Pestre jön. Ez alkalommal tehát már harmadszor győzri ki a pesti férfivilágot a Pepita-láz.

+ (A nemzeti színházban) novemberhó folytán 30 előadás volt, és pedig: színmű 17, dalmű 11, táncz 1, vegyes 1. Adatott színmű: eredeti 13-szor, idegen 4-szer; dalmű: eredeti 4-szer, idegen 7-szer. Ujdonság kettő került színre: „A falusiak“ című vigjáték, s „A sékely leány“ vigopera; mindkettő eredeti. Vendégül föllépett Viardot-Garcia assz. 8-szor, s László József 2-szer. — A hó folytán fölléptek: Feleki, Szigeti és Szilágyi 12-szer; Kőszeghy és Ledvai 11-szer; Ellinger 10-szer; Lendvai 9-szer; Réthi és Tóth József 8-szor; Szerdahelyi és Szathmáry L.-né 7-szer; Bensa, Munkácsy Flóra, Némethy 6-szor; Bartháné, Eötvös Borcsa, Egressy, Fehérvári Mari, Füredi, Hollós L.-né 5-ször; Jókainé, Komlóssy K.-né, Tóth Soma és Udvarhelyi Miklós 4-szer; Ellingerné és Jekelfalussy 3-szor; Aranyvári Emilia, Campilli, Hegedüs és Latkócziné 2-szer; Téli Emilia 1-szer. Betegtek voltak: Bignio és Hegedüs. Kaiser-Erntné e hóban is szabadságon volt.

+ (A szegedi színpadon) közelebb a Királyfa testvérek produkáltak tánczművészeteket. A közönség nagyszerű reményekkel indult a színházba, mert a nevezett tánczosok „híres nemzeti tánczosoknak“ nevezték magukat a színlapon. És vittek véghez ollyan szép tánczot, hogy akár káposztatiprának is beillett volna. Illyen forma kritikát ír egy szegedi levelező a „Hölgyfutárnak.“

— (Futó színtársulata Szigetváron.) Hiteles kezekből veszszük e tudósítást: F. évi sept. utolsó napjaiban érkezett Szigetvárra Futó János igazgatása alatt egy színésztársaság. Megérkezése kedvesen lepte meg a várost és környékét, annyival inkább, mivel már 3 év óta nélkülöztük e kedves mulatságot, s az érkezőt szeretettel fogadta a közönség s ennek pártfogását s

részvétét már 8 hét óta folytonosan bírja és föntartja. A fiatal és erélyes igazgató mindket a közönség pártfogása föntartására. A legjobb és legújabb darabokat látjuk egymásután eljátszatni igen jó sikerrel. Általában igen jól tünteti fel e társaságot az, hogy nem annyira czifrábnál-czifrább csalogató s ámitó szavakkal pénzügyítés, mint inkább a színművészet nemesebb iránybani megkedveltetése a főczélja. A társaság egy-kettőt kivéve, többnyire ifju egyénekből áll; jelesebb tagjai: Futó, Tamási, Balog, igyekező szorgalmas ifju egyének. A nők közül: Futóné, Demjenné, Kovácsné, Baki Emilia. Mint halljuk, innen Marczalin keresztül Fehérvárra szándékozik e társaság.

+ (A párisi színpadokon) ez idő szerint csupa „ördögök“ szerepelnek. Egyik ördög tánczol, a másik énekel, a harmadik szaval s játszik, szóval mind a drámához, mint az operához és ballethez csupa ördögök szegődtek, adatván ilyen czimű darabok: Ördög Róbert, Szerelmes ördög, Ördög naplója, Az ördög lapdacsai, Az ördög hét vára, Az ördög szerelmei, Az ördög, mint menyasszony, Az ördög fia, Az ördög hegedűje, Az ördög hidja, Az ördög része, Az ördög játékszere, A sevillai ördög, A párisi ördög, Az iskolában levő ördög, A sánta ördög, Az ezüst ördög, Az ördöglárma, Faust és az ördög, s tudja az ördög, hogy még hányféle ördög! Hátha még azon darabokat is elősorolnók, melyeket az ördög elvitt, azaz megbuktak. Régi közmondás azt tartja, hogy „nem jó az ördöggel tréfálni.“

+ (Pest legidősb embere jelenleg Farkas László), ki közelebb 109-ik évét töltötte be. E Mathusalem a kerepesi uton lakik, s még folyvást maga ballag el, heti illetményét a szegény-alap irodájában fölveendő.

+ (Bécsben a hagymáz) oly nagy mértékben dühög, hogy csaknem oly pusztításokat visz véghez, mint néhány év előtt a cholera. Az emberek nagy félelemben vannak; kinek csak egy kissé a feje megfájdul is, rögtön orvost hivat.

+ (A Jászberényiekről irtuk a minap), hogy az ott alakulandóban vala műkedvelő társaság többeknek ez ügy iránti közönyössége miatt létre nem jöhetett. Sietünk tehát most közzétenni, hogy a tervezett társaság elvégre mégis megalakult, miben legtöbb dicséret s elismerés illeti e társulat rendezőjét, Scopián urat, ki minden jó és szépért hön buzog. A társulat a város előkelőbb hölgyeiből s ifjaiból alakult, s első előadását mult hó 20-án tartotta, még pedig igen szép sikerrel. Ezen műkedvelői előadások folytattatni fognak, s jövedelmük az ottani kaszinói kölcsönkönyvtár gyarapítására lesz fordítva.

— (Magyar-Óvárról panasszkodnak), mikép az ottani társadalmi körök annyira megváltoztak, hogy alig lehet rájuk ismerni. Élvekérésű igény nélkülség, zárkózottság jellemzi a családokat, különösen a nőket, kikkel legfeljebb bálokban lehet a fiatal embereknek találkozni, máshol nem. — A gazdasági tanintézet növendékei bálakat a jövő farsangon adni nem fognak, egyéb bálók is el fognak maradni — kérdés, vajjon hol fognak hát ezután találkozni a fiatalok? — A casino újjalakítása körül is nagy a részvétlenség; többnyire félnek a részvénydíj fölemelésétől. Pedig minél számosabban volnának a tagok, annál csekélyebb lehetne a részvénydíj. — A magyar nyelv dolgában nagy a hanyagság. Csupán a gazdasági intézet növendékei közt él e részben most is élénk buzgalom, kik az irodalom pártolásához most is szép összegekkel járulnak s legközelebb egy állandó könyvtárt is szándékoznak alapítani, a mi igen szép és nemes tett leendő.

+ (A déva-ványai községnek) Békés-Csanád megyében, megenyedetett, hogy országos vásáraikat január 14. majus 10, julius 16 és október 4-ike helyett január 17, april 15, julius 5. és október 12-dikén tarthassák. Ezt azért jó tudni, nehogy némelyek a régi szokáshoz alkalmazkodva, „megjárnák a diószegi vásárt.“ E közmondás onnan eredt, mert Diószegen a vásárok rendetlenül tartatván, többször megtörtént, hogy az emberek vásárra mentek oda, mikor annak híre sem volt.

+ (Nagy Mihály győri tézta-gyárából) közelebb tizenegy mázsa különféle tézstanemüt szállítottak Konstantinápolyba, a szultán udvari konyhája számára. Vajjon volt-e a szállítmány közt tarhonya is?

△ (Egy segesvári lakos) nemrég egy 10 aranyat nyomó tallér nagyságu ritka érmet cserélt be, I. Rákóczy György erdélyi fejedelem korából. Az egyik lapon a fejedelem képe, a másikon fölírás és 1639 évszám áll. A birtokos azt kész hasonló sulyu aranyért átengedni.

+ (A szamarat nemcsak zsák- és dunavishordásra) lehet használni. Eddig azt tartották, hogy a csacsi, lud, meg a juh legostobább állatok; de legújban bebizonyították, hogy a csacsi méltatlanul sorozták a ludak és juhokkal egy kategóriába. Stonette, a Renz cirkusának ügyes bohóca ugyanis egy szamarat mutogat, melly különféle mesterséget tud produkálni. Stonette az ő nagyfülü tanítványát nagy könnyelműen „tudós számár“ czimmel tisztelte meg. Még valaki sértve érezheti magát általa.

— (Bereg-Ugocsából írják:) hogy a kászonyi hegyen sok, és jó bor termett, úgy hogy még a híres Hegyaljának is jut bőséggel, és Ujhelybe, Liszkára nagyban foly a szállítás. Ára 12—14 pengő forint egy ugynevezett gönczi hordónak (2½ akó). Egyébiránt nem sokat irhatnak Beregmegyéből. Az egész megyében nincs algyimnazium, még reáliskola is csak névből ismeretes, e részben legjobb példával haladhatna elő Beregszász, a megye legnépesebb városa. Majd a vállalkozóbb szomszédmegekből ide is elterjed némi sugára a buzgalomnak és törekvésnek, s a v.-náményi vasútvonal is csak hoz valami jót, legalább közelebb hozza Debreczent.

Levelezés.

Debreczen, dec. 5. (Balesetek. Régi pénzek. Munkácsy Flóra; műelők; cigány-akademia.) Tegnapelőtt temettek egy, konduktort, ki a vasutoni

sebes menetközben a kocsii tetejéről lejövele alkalmával megcsuszván, a kocsik alá esett, s a kocsik karján, derekán keresztülmenvén, szörnyű halállal mult ki. — Nem régen egy másik szerencsétlenség is történt városunkban egy vasárnap: egy szobafestő festékhöz való szert főzött a vaskonyhán, a fazék feldől s a szoba butorai lángra kaptak, minden beleégett, a festő, neje s gyermekével együtt; a nép azt mondá, hogy azért történt, mert a vasárnapot meg nem tartották! — A napokban egy szegény asszony sertése a sóház körül turkálván, egy csomó apró ezüst pénzt vetett ki a földből; — ugyan akkor tájban a város ohati pusztáján ekevassal vetettek fel számos régi pénzdarabot, különféle idő, forma, s ércneműeket, van köztök II. Lajosé, Mátyás királyé, sőt tatár pénz is, a mint mondják; egy közel helység-beli zsidó mindjárt megtudta, s jó olcsón bevásárolván, az ezüst pénzeket összekalapálta, de még nehányat sikerült épségben kézrekeríteni, van köztük egy tallér nagyságu ezüst pénz is, mellynek egy részét Izrael fia szintén nyújtani kezdé. — Ugy hallik, hogy fele a nemzeti, másik fele a helybeli főiskolai muzeumnak fog átadatni.

Munkácsy Flóra néhány nap óta itt vendégszerepel, a közönség igen meg van vele elégedve s zajos tapsokban részesül, — nem így a társulat, melly Lángh Bódi s neje kivül alig bir meglehető tagot felmutatni. Figyelmetztjük az utóbbit, hogy paraszt magyaros öltözethez, főleg piros csizmához, az abroncs szoknya sehogy sem jól jön ki. — Munkácsy Flóra, ki jutalomjátékaul Griseldist (mondom Griseldist!) választá, még a Tiszaháti libácska, Szerelme s örökség és Notre Dame-ban fog föllépní.

A mű-élvekben városunk igen szegény; s mint oáz a pusztában, úgy tünt fel élvezetünk sivatagján helybeli hegedű-művész Cohn Adolf hangversenye; 12 éves tanítványa, Simonffy Emil, volt a fő közreműködő s a Norma és Portici néma nyitányait oly ügyesen lehegedülé, hogy hárommannyi nagyságu embernek is elég lett volna; maga a hangversenyadó igen tisztán játszik, s mióta utósor hallatá magát nyilvánosan, sok ügyességet s finomságot szerzett játékában; az volt kár, hogy az előadott darabokban több változatoság nem volt, hát nincsen városunkban, ki egy áriát becsületesen elénekelni tudna, vagy zongorán egy magándarabot eljátszanék? — ha nincsen, úgy évtizeddel hátrább vagyunk e tekintetben, mert akkor volt zene-egyletünk, mellynek kis tőkéje a takarékpénztárnál gyarapodik évi 4 száztólival. — Atyámfiai, mozdítsunk valamit!

Hát a Patikárus Ferkó meg Boka Rózsi lakodalmáról mit szóljak? Denike a cigány csak cigány marad; — nem elég, hogy a menyasszonytanczra boldog-boldogtalant elhurczoltak, némelyikét kétszer is, s a terem közepén levő asztalhoz vivén megfizettették, de még, mint mondják, a meg nem hívottaktól 5 pft. bemeneti-díj is vettek. A nagy többség megbotránkozott abban is, hogy a lakadalom tiszteletére a Pestről lejött írók akademiáztak. Sok nép begyült a kis színházba, de elégedetlenül jött ki, — miért? én nem tudom, de azt tudom, hogy szeretem a cigányzenét; ha husatom, megfisetem; de addig is a barátság! — s ha magyar író volnék, cigánylakodalomra nem játszanám akademiát! (Figyelemre méltó, hogy Debreczen értelmessége így gondolkodik; régen mondjuk, hogy kissé kevesebb „cigánykodás“ itt ott igen kívánatos volna. Szerk.)

Levelé Oláhországból. Bukarest, nov. 27. (Néhány előleges ismertetés az Oláhországban lakó magyarokról.) T. szerkesztő ur! Kedves és hazafiai kötelességet vélek teljesíteni akkor, a midőn elhagyott és szeretett hazámra gondolva, tudósítani ohajtom, hogy: mit csinálnak az Oláhországba kívándorlott magyarok.

Ezelőtt vagy 15—20 évvel azt mondták:

„Oláhország aranybánya,
Ki ide jő, meg nem bánja.“

Akkor e kadenciás jelmondatban csakugyan volt is némi igazság, — mert időközben a példa csakugyan gyakran bebizonyítá azt, és azért husz-harminc év óta meglehető számmal vándoroltak ide be a világ minden részeiből különféle nemzet fia s ezek között magyarok is, különösen Erdélyből, kik új hazát keresve itten letelepedtek, betanulták a nyelvet, elsajátíták e nemzet szokásait, felhasználni tudták a körülményeket iparuk és szorgalmuk által, — s később mintegy e nemzet közé olvadván, maguknak itt-ott jelentékeny vagyont szerettek. Új és más hazát rendelt tehát ilyeneknek a végzet, más irányt s más gondoskodásmódot sugott a helyzet. — Hogy kikből állanak itten az ilyen új hont talált honfiak? Többnyire kereskedők és kézművesek; — vannak mások, kik úgy jöttek ide, mint a balsors és balszerencse üldözött fia, mint vagyombukottak, vagy egészen vagyontalan proletáriusok, mint szolgák, napszamosok stb. Ez utóbbiak szerencsét próbálni indultak el a nagy világba, míg végtére itt, többnyire e hon fővárosában, Bukarestben telepedének le.

De néhány év óta követték e példát az intelligens osztályból is különféle rendű és rangu egyének, nevezetesen orvosok és sebészek, ügyvédek, missionárius atyák és szerzetesek, részint küldetés, részint vállalkozás utján, s továbbá több rendbeli vallásu papok és tanítók.

Részemről, megvallom, míg szeretett hazámban éltem, e honról sem hírlapok, sem utazási rajzok utján nem sokat olvastam. S miután a sors engem is e honba, tán csak ideiglenesen, száműzött, mint itten foglalatostokodónak gyakran eszembe jut kedves hazám, és azon szeretet, mellyel az iránt viseltetem, mintegy ösztönzerüleg ébreszt azon kedves kötelesség teljesítésére, hogy arról tetteleg is megemlékezzem. — Hazafiulag felkérem azért a t. szerkesztő urat, miszerint becses lapjában engedne tér, hogy tudassam az e honbeli állapotok részleteit, különösen a főváros nevezetességeit, a nép jó vagy rossz szokásait, házi és közéletét, erkölcsi állapotát; az itteni magyarokról, a

mi megemlést érdemel; nevezetesebb helyeit e honnak; a miveltégi és tudományos állapotokat, az iskolákat s egyéb magán és közintézetekről stb. (Szívesen nyitunk e közleményeknek tért, mert úgy hisszük, hogy a szomszéd ország viszonyainak ismerete nem csak érdekes, hanem mindig szükségesebb is lesz a magyar közönségre nézve. Lapunk terjedelméhez képest egyszer másszor szívesen vesszük tudósításait. Szerk.)

Egyelőre csak az időről néhány szót. — Oláhországban is november 1-én köszöntött be a látszólagos tél, mert elborítá hóval a földet; igen hirtelen jött, de nagyon is szükséges volt, miután októberhóban a föld keménysége és szárazsága miatt a csak igen nehezen felszántott szántóföldekbe elvetett mag télenül hevert, ki nem csirázhatván. Erre a leesett hó jótékonyan hatott, mely elolvadván, az őszi vetések meglehetősen zöldülni kezdtek, — de november 22-én ismét erős havazással köszöntött be az idő; vastagon elborítá hóval a földet; s még idáig egész téliessen tartja magát az idő a hóval együtt, mely a vetésekre takaróul szolgál s a bukaresti fővárosi uraknak és urnőknek, kiknek a szánkázásban nagy örömeik telik, nagy élvezetet nyújt.

— K. L.

Egyveleg.

+ (Észak-Amerikában egy sajátos társulat alakult), mely a következő czimrel ruházta fel magát: „Az idegen-ügybajokba-orrukat-be-nem-ütő-emberek-társasága.“ (Eredetiben: „Antipoke-your-nose-into-other-peoples-business-Society.“) Úgy látszik, hogy ezen társaság tagjai elvül tüzték ki: csak tulajdon házuk előtt söpörni.

+ (Elmés fiu). Egy hét éves fiucska égháboru alkalmával azt kérdezte anyjától: hogy mért dörög? — Az anya természetesen azon szokásos felelettel akarta fia tudványát kielégíteni: „mert az Istenke haragszik.“ A fiu pillanatig gondolkodni látszott, azután így szólalott meg újra: „Hát mért haragszik az Istenke mindig csak nyáron, s télen sohasem?“ E kérdésre az anya természetesen megzavarodott, s hirtelenében mitsem tudott felelni.

△ (A tengeren) mult október hóban 219 hajó sülyedt el, köztük 10 gőzös. Az elveszettek közt 3 egészen elégett. — A gőzösök többnyire mind úgy égtek el.

Színházi napló.

Péntek, dec. 3. „Sevillai borbély.“ Vigopera 2 felv. Zenéjét szerzette Rossini.

Szombat, dec. 4. Feleki Miklós javára, először: „A szerelem gyermeke.“ Színmű 4 felv. előjátékkal 1 felv. Irta ifju Dumas Sándor. Francziából fordította Feleki Miklós. E darab, melyet Párisban rövid idő alatt több mint 200-szor nagy tetszéssel adtak, végre magyar fordításban is színre került, a nélkül azonban, hogy a párisiak lelkesedése nálunk megújult volna. Legnagyobb baja e drámának az, hogy nem dráma, csak annak van elnevezve. A fordítás dicséretére válik Felekinek. Az előadás általában jó volt. A jutalmazottat a nagyszámu közönség lelkesen üdvözölte.

Vasárnap, dec. 5. „Mikulás.“ Eredeti népszínmű 4 felv., népdalokkal és tánczozal. Egy novella használatával írta Benkő.

Hétfő, dec. 6. Bensa Károly javára: „Észak csillaga.“ Opera 3 felv. Meyerbeertől.

Kedd, dec. 7. „Egy bukás sikere.“ Eredeti vigjáték 3 felv. Dobsz Lajostól. E darab most kevesebb szerencsével adatott, mint első ízben. Oka, ugy látszik, leginkább az, mert a színmű alakjai s tárgya nincsenek híven az életből merítve, hanem a képzelet egy mesterkéltn világában mozognak előttünk, belső szükségesség és szoros összefüggés nélkül. Egyes sikerült jelenetek most is nagy hatást idéztek elő s különös dicséret illeti Szigetit, egy öreg gyáros szerepében, s Lendvayt, ki fiatal színezést játszott, a ki e pályán nem boldogulván, végre megkapja a gyáros leányát s visszatér az — ekéhez. E megtérés igen dicséretes, de az a kérdés: nem rontja-e a költői hatást?

Szerda, dec. 8. „Csikós.“ Eredeti népszínmű 3 felv. dalokkal és tánczozal. Irta Szigligeti.

Csütörtök, dec. 9. Aranyvári Emilia javára, először: „A surfangos szebaleány.“ Vigballet 3 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

4176. Pesterei barlang. Becses közlemény s jó rajz. Köszönettel fogadtuk s besoroztuk.

4177. Tokaj K. Gy. Sajnos, hogy ön sorsa részvétre sehol sem talál. Nincs lap, mely annyi ingyenpéldányt küldene szét, mint a Vasárnapi Újság; a hozzánk forduló szegény sorsa, olvasni szerető hazánkfiak kérését mindig figyelembe vesszük, ha arról biztos tudomást nyerhetünk. Ez esetben is ez volna ohajtásunk.

4178. Uj-Sóóve H. — Ön viszonyait tekintetbe véve, az ohajtott példányt kirendeltük.

4179. Szerelmi népdalok. Tizenkét dal; egész kis füzet. Milly örömet közölnék belőle legalább egyet, mert ugy látszik, komoly igyekezetű ember írja azokat. De mikor az első két sort mindjárt így kezdi:

„Rózsám szép szemébe néztem,
S azonnal megigéztetem . . .“

Ez először nem rím, másodsor meg az illy passivumokat általában nem bírja meg a magyar nyelv, legislegkevésbé pedig a népdal. Törvényszéki ítéletben csak megjárja, de versben soha Jó azt mindenütt kikerülni. A magyar népnek csak egy passivuma van, s ez az, hogy: születik. Mást nem használ.

4180. Kialtó szó a Hortobágyi pusztán. Igért közléseit szívesen vesszük. Tényeket kérünk; ez lesz a legjobb czáfolat.

☉ Egy basa Keleten. Hafiz Mehemed basa Keleten a tudosság hírében áll, s egy igen eszes, kellemes férfit, noha már kissé hajlott kora. Sokat utazott s Oroszországot ismeri. Beszél francziául és társalog, mint a legügyesebb franczia. Mindemellett hisz a csillagjósolban. Nagyuri házat visz. Nejeinek nem szabad semmi ajándékot elfogadni a nélkül, hogy azt nagyobbal ne viszonzozná. Istállójában 75 tiszta arab véru ló áll, s még nem történt, hogy valamely lovat, mely ménéséből származott s házánál szolgálatot tett, idegen kézre eladott volna. Mesés számu szolgálval s rabszolgálval bir, s ezek közül sem ad, vagy kerget el soha egyet sem. Roppant palotája éjjel-nappal tele van vendégekkel. Hareme legbelsejében szokott enni egy maga. A helység szegényeinek naponkint osztat ki kenyert és bort. Családja körében felette szigorú; háreme a szó legteljesebb értelmében mindenki előtt zárva van.

+ (A vörös haju hölgyek pártfogolása végett) Párisban egy clubb alakult, melynek célja azon előtélet ellen küzdeni, mely szerint a hirtelen szöke haju, kivált a nőknél, nem a legszebbnek tartatott. E klubbot művészek, írók, ügyvédek és gazdag ifjak képezik. A művészek kötelezik magukat a vöröshaju hamupipókékat minél gyakrabban lefesteni, az írók és költők róluk írni és őket megénekelni, az ügyvédek őket mindenkor védelmezni, végre a gazdag ifjak kötelezik magukat, a vöröshaju szépségeket oltárhoz vezetni. Ez utóbbiak által föl vállalt kötelezettség mindenestre legszebb, de egyszerűságra legterhebb is; azért a pártfogolt szépek méltán aggodhatnak, hogy hű lovagjaik hűtlenné lesznek ígérőkhöz.

— Meglátja egy napszamos a falra kiszegezett, uj pénzeket illető s magyarzó hirdetések közt, hogy az eddigi két pkr, 3 pkr. értékű leend, — megörülve a ritka alkalmon, pár pengő-forintját rögtön két krajczárosokra váltatá. (Ennél nagyobb bárgyuságok is történtek.)

— X. ur kis fiacsokájával játszadozott az öreg szolgá, miután kedves mulatsága volt vele enyegelni. Egyszer feltette a beszélgetni kezdő kis fiucsokát az almáriomra, mely felett a függő tükörben meglátva a kis fiucsokát, így szól: „ni, ni, mi az Feri bácsi?“ — „Kis bolond!“ felelt az öreg mosolyogva. Kevés idő mulva megpillantá a kis fiu Feri bácsi képét is a tükörben, mire együgyüen így szól a kis fiucsok: „ni, ni, Feri bácsi, ugy-e az meg nagy bolond?“

4181. F. P. tanár urnak. Nem mindig áll az, hogy „inkább későn, mint soha.“ Igen sajnáljuk, hogy a felzólalást annak helyén és idejében nem vették fel. Most teljesen elavult és érdekét vesztette. Annál kevésbé közölhetjük mi most, mert az ellenkezőt tanúsító „hiteles bizonyítványokat“ nekünk is beküldték. — Egyéb ajánlatának örvendünk.

4182. Léva V. M. — A 4131. számu szerkesztői mondanivaló más felé szökött, minden mellékes czélzás nélkül s egészen komolyan. Legkevésbé sem volna okunk, önnök ajánlani a nyelvtant, s azért „rosszul értett a menyem-asszony,“ mert egyedül csak „fiam uramnak“ szólottunk.

4183. Irénhez. Illy című verset vagy nem kaptunk, vagy észrevétlenül a minket körülhullámzó verstengerbe fuladt — menthetlenül. Nem lesz ott magában Irén.

4184. Nyiregyháza P. — Térkimelés végett tisztelettel féltetettük a cikket, miután lényegére nézve nem mond egyebet, s nem jobban, mint s mikép az első felszólalásban mondva volt. „Megvitattat“ igenis ohajtottunk, de kérdés: a vizshangot lehet-e megvitatásnak nevezni? Továbbá, megvalljuk, hogy ez utóbbit a nem érdekelt, vagy épen ellenféltől szeretnők most hallani.

4185. Debreczen Gy. — Rettenetes vádak. — Félénk bizalommal elmondott vádak egy nagy utazó s még nagyobb násznagy ellen! „Nyelvek és fülek, csend, figyelem!“ Megtartották nagy Debreczenben Patikárus Ferkó „országra szóló“ menyegzőjét s a lakodalom estéjén eljártak négy franczia négyest, de — oh országos násznagy és gyásznapi! — egyetlenegy kőrmagyart sem! „Ez mégis csak sok!“ mondja ön, erősebb káromkodásra szavakat nem találván. Pedig Vahot Imre volt a rendező és násznagy, pedig azon teremben történt az, melyet a költőként:

„Napkelet ifjainak dobogó paripái tiportak!“

Jaj nekünk, hogy illy iszonyu dolognak vagyunk denunciansai! Ki volna képes kiszámítani ama négy franczia négyesnek horderejét, s annak a jó kedvnek hordó — erejét? Oh ki?

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-		Izraelit. naptár	☾ Hold-				
			kelet	nyug.		kelet	nyug.			
December					Tebeth					
12 Vasárnap	C 3 Maksz.	C 3 Szil.	30 E 20	And	7 38	4 10	5	11 48	11 1	
13 Hétfő	Lucia szüz	Lucza	1 D. cemb.		7 39	4 10	6	0 5	* *	
14 Kedd	Spiridion p.	Nikáz	2 Habakuk		7 40	4 10	7	0 21	0 8	
15 Szerda	Kant. Iren. f	Valerián	3 Sophonias		7 40	4 10	8	Böjt	0 29	1 20
16 Csütörtök	Etel. Albina	Etel	4 Borbála		7 41	4 10	9	B.E.sz.	0 56	2 36
17 Péntek	Lázár. Flór. f	Flórián	5 Sabbás ap.		7 42	4 10	10	B.J.os.	1 21	3 39
18 Szombat	Gzatián p. f	Karác	6 Miklós		7 43	4 10	11	Sab.	1 56	5 20
Holdnegyed:			☾ Első negyed 13-án 4 óra 45 perczkor délután.							

TARTALOM.

Vajda Péter (arczkép). Z-y K-y. — Népdalok. Losonczy L. — More patrio (folyt.) Jókai Mór. — A Sárret régiségei VII. Papp Zsigmond. — A debreczeni tűzoltó deákok (képpel). — Nehány szó Japánról (képpel). — A vaspályákról. Aszalay J. — Magyar oklevelek a török világból. Közli Lehoczky. — Tarház: Kakas Márton pro domo nostra II. — Kakas Márton a színházban. — A foglalkozás befolyása az emberre, Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Jótékonyások. Mi újság? Levelezés. Egyveleg. Színházi napló. Szerk. mondanivaló. Heti naptár.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)